

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Bakalářská práce**

**2012**

**Martin Kubičik**

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

**Martin Kubičik**

**Komparace virtuality grafických výroků a  
počítačových 3D animací v hlavních  
zpravodajských relacích ČT, TV Nova a  
Prima Family**

*Bakalářská práce*

Praha 2012

Autor práce: **Martin Kubičik**

Vedoucí práce: **PhDr. Martin Lokšík**

Rok obhajoby: 2012

## **Bibliografický záznam**

KUBIČÍK, Martin. *Komparace virtuality grafických výroků a počítačových 3D animací v hlavních zpravodajských relacích ČT, TV Nova a Prima Family*. Praha, 2012. 97 s. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2012. 47 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Martin Lokšík.

## **Abstrakt**

Bakalářská práce „Komparace virtuality grafických výroků a počítačových 3D animací v hlavních zpravodajských relacích ČT, TV Nova a Prima Family“ se věnuje využívání zmíněných typů infografiky v televizním zpravodajství a zkoumá, do jaké míry posilují virtualitu zpráv. Úvodní část se zabývá schopností televizního zpravodajství zobrazovat realitu a prostřednictvím odborné literatury mapuje principy žurnalistické práce, které jí v tom brání. Další kapitola definuje pojmy grafický výrok a počítačová 3D animace a na základě jejich stavebních prvků a také jednotlivých příkladů demonstruje jejich virtuální rozměr. Poté následuje samotná analýza grafických výroků a počítačových 3D animací v hlavních zpravodajských relacích ČT, TV Nova a Prima Family v období tří týdnů. Zhodnocení jejich přínosu pro konkrétní příspěvky a komparace využití u shodných témat napříč stanicemi jsou doplněny reflexí ředitele zpravodajství České televize Zdeňka Šámala. Na závěr pak přináší shrnutí, v němž rekapituluje tendence jednotlivých stanic při zařazování propíraných typů infografiky.

## **Abstract**

The bachelor thesis “Virtuality comparison of graphic statements and 3D computer animations in the main TV news of ČT, TV Nova and Prima Family” deals with usage of the mentioned types of infographics in the TV reporting and researches the extent to which they strengthen the virtuality of news. The introductory part of the thesis deals with the ability of TV reporting to show the reality and maps the principles of journalism that prevent from doing that. The following chapter defines the terms graphic statement and computer 3D animation and demonstrates their virtual dimension on the basis of their structural elements and examples. Then follows the analysis of the graphic statement and computer 3D animation in the main TV reporting of ČT, TV

Nova and Prima Family during a period of three weeks. The evaluation of their contributions for particular spots and the comparison of their use for the same topics across the stations are supplemented by the reflection of Zdeněk Šámal, the director of news of Česká televize. The last part of the thesis brings the summary that recapitulates the tendencies of individual stations while including the discussed types of infographics.

## **Klíčová slova**

infografika, grafický výrok, počítačová 3D animace, virtualita, televizní zpravodajství, Česká televize, TV Nova, Prima Family

## **Keywords**

infographics, graphic statement, computer 3D animation, virtuality, TV news, Česká televize, TV Nova, Prima Family

**Rozsah práce:** 75 750 znaků

## **Prohlášení**

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15. května 2012

Martin Kubičik

## **Poděkování**

Rád bych u této příležitosti poděkoval vedoucímu práce PhDr. Martinu Lokšíkovi za cenné rady a podněty, které mi pomohly při psaní této práce, a také prof. PhDr. Janu Jirákovi, Ph.D. za doporučení stran odborné literatury.

**Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV**  
**Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce**

**TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:**

<b>Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:</b> Kubičik Martin	<b>Razítko podatelny:</b>
<b>Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:</b> 2009/2010	
<b>E-mail diplomantky/diplomanta:</b> martin.kubicik.montreux@seznam.cz	
<b>Studijní obor/typ studia:</b> Žurnalistika, bakalářský, prezenční	
<b>Předpokládaný název práce v češtině:</b> Komparace virtuality grafických citací a počítačových animací v hlavních zpravodajských relacích ČT, TV Nova a Prima TV	
<b>Předpokládaný název práce v angličtině:</b> The comparison of virtuality of the graphical citations and computer animations in main TV news of ČT, TV Nova and Prima TV	
<b>Předpokládaný termín dokončení</b> (semestr, školní rok – vzor: <i>ZS 2012</i> ): (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve po dvou semestrech</u> od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012) LS 2012	
<b>Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce</b> (max. 1000 znaků): Grafické znázornění citací a počítačová animace už jsou dnes nedílnou součástí zpravodajských příspěvků českých televizních stanic. Jak se zvyšuje jejich oblíbenost a míra využívání v rámci audiovizuálních obsahů, mění se zároveň i jejich role – z původně doplňkových prvků povýšily na elementy rovnomocné reálným záběrům nebo synchronním výpovědím účinkujících. Tím se ale současně posiluje virtualita zpravodajských příspěvků. V bakalářské práci se pokusím tento fenomén popsat a na příkladech z hlavních zpravodajských relací tuzemských celoplošných televizí (konkrétně České televize, TV Nova a Prima TV) demonstrovat, jak oslabuje informační hodnotu zprávy.	
<b>Předpokládaná struktura práce</b> (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):  1) Úvod 2) Televizní zpravodajství vs. realita 3) Grafické znázornění citací a jeho funkce ve zpravodajství - využití ve zpravodajství ČT - využití ve zpravodajství TV Nova - využití ve zpravodajství Prima TV 4) Počítačová animace a její funkce ve zpravodajství	



- využití ve zpravodajství ČT
- využití ve zpravodajství TV Nova
- využití ve zpravodajství Prima TV

5) Výsledky dvoutýdenního sledování hlavních zpravodajských relací

**Vymezení zpracovávaného materiálu** (např. konkrétní titul periodika a období, za které bude analyzován):

- Události (Česká televize, leden 2012)
- Zprávy TV Prima (Prima TV, leden 2012)
- Televizní noviny (TV Nova, leden 2012)

**Postup (technika) při zpracování materiálu:**

Komparativní obsahová analýza

**Základní literatura** (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

- BEZDÍČEK, Viktor et al. *Média a moc*. 1. vyd. Praha : Votobia, 2000. 151 s. ISBN 80-7220-085-2.

Sborník esejů mediálních teoretiků, praktiků i filosofů na téma mocenských ambicí médií, v němž autoři předkládají svoje postřehy k tomu, jakým způsobem sdělovací prostředky utvářejí společenské vědomí nebo jak (ne)věrně zobrazují realitu.

- BURTON Graeme – JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno : BARRISTER & PRINCIPAL, 2001. 392 s. ISBN 80-85947-67-6.

Učebnice mediálních studií zabývající se procesem mediální komunikace, genezí mediálních obsahů i jejich vztahem k realitě, riziky a účinky, které tyto obsahy mají na masové publikum.

- DeFLEUR, Melvin – BALL-ROKEACHOVÁ, Sandra. *Teorie masové komunikace*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1996. 364 s. ISBN 80-7184-09-8.

Kniha rozebírá podstaty masové komunikace, její účinky na příjemce i roli samotných médií v současné společnosti. Z uvedených teorií věnuje pozornost mj. konstruování reality a významů nebo využívání vzorců.

- HARRISON, Jackie. *News*. London; New York: Routledge, 2005. [1st ed.] 289 s. ISBN 0-415-31950-1.

Publikace britského profesora veřejné komunikace analyzuje historický vývoj médií a vliv technologického pokroku na jejich proměny. Současně vypichuje trendy současné žurnalistiky a prorokuje její budoucí tendence.

- KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1995. 307 s. ISBN 80-7184-134-X.

Titul přináší sociologický pohled na neustále se měnící svět žurnalistiky včetně té audiovizuální. Zabývá se procesem komunikace mezi médií a jejich recipienty, nechýbí poznatky týkající se problematiky hodnoty zpráv a jejich účinků.

- MANDER, Jerry. *Čtyři důvody pro zrušení televize*. 1. vyd. Brno :

DOPLNĚK, 2000. 358 s. ISBN 80-7239-063-5.

Kritická kniha někdejšího prezidenta sanfranciské reklamní společnosti předkládá argumenty, pomocí nichž dokazuje odcizení televize od reality a to, jakým způsobem mění lidské myšlení a vnímání.

- McNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 184 s. ISBN 80-7178-840-6.

Publikace skrze sociologickou optiku rozkrývá faktory ovlivňující žurnalistiku a obsahy, které sdělovací prostředky generují. Objasňuje zásady, na nichž je postaven jazyk médií, a zamýšlí se nad rolí nové technologie v procesu mediální produkce.

- OSVALDOVÁ, Barbora et al. *Zpravodajství v médiích*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2001. 155 s. ISBN 80-246-0248-2.

Kniha mapuje různé oblasti zpravodajství. Kromě psané, agenturní nebo internetové se zabývá také audiovizuální žurnalistikou. Věnuje jí samostatnou kapitolu, v níž osvětluje specifika tohoto odvětví, popisuje základy stříhové skladby, zákonitosti audiovizuálního jazyka i následky, které při jejich porušování vznikají.

- TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. 1. vyd. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

Kniha analyzuje faktory ovlivňující proces transformace událostí do médií, a to včetně prvků, které sdělovací prostředky při tom využívají. Pojmenovává zaběhnuté postupy a stereotypy, jež provázejí mediální produkci.

**Diplomové práce k tématu** (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

- DUFEK, Ondřej. *Funkce a podoby infografiky v televizním zpravodajství*. Praha : Univerzita Karlova, 2008.
- KROBOVÁ, Tereza. *Jakou řečí mluví televize*. Praha : Univerzita Karlova, 2001.
- SVOBODOVÁ, Ivana. *Pronikání inscenačních prvků do hlavních zpravodajských pořadů ČT, TV Nova a Prima TV*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2007.

**Datum / Podpis studenta/ky**

.....

**TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:**

**Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:**

**Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:**

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na UK FSV vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga  
pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU KOPIÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

**TEZE DOPORUČENÉ PEDAGOGEM/PEDAGOŽKOU BUDE VEDENÍ IKSŽ POUZE BRÁT NA VĚDOMÍ, TEZE PODÁVANÉ STUDENTEM SAMOSTATNĚ BUDE PROJEDNÁVAT.**

# Obsah

<b>ÚVOD</b> .....	<b>2</b>
<b>1. TELEVIZNÍ ZPRAVODAJSTVÍ VS. REALITA</b> .....	<b>5</b>
1.1 <i>Skutečnost vs. mediální realita</i> .....	5
1.2 <i>Geneze zpráv</i> .....	6
1.3 <i>„Agenda setting“</i> .....	8
1.4 <i>Virtuální realita</i> .....	9
<b>2. VIRTUALITA GRAFICKÝCH VÝROKŮ A POČÍTAČOVÝCH 3D ANIMACÍ</b> .....	<b>11</b>
2.1 <i>Infografika</i> .....	11
2.2 <i>Virtualita grafického výroku</i> .....	13
2.2.1 <i>Příklad virtuálního výroku</i> .....	15
2.3 <i>Virtualita počítačové 3D animace</i> .....	17
2.3.1 <i>Příklad virtuální počítačové 3D animace</i> .....	19
<b>3. ANALÝZA GRAFICKÝCH VÝROKŮ</b> .....	<b>22</b>
3.1 <i>Citační disciplína</i> .....	22
3.2 <i>Rekordní počet výroků</i> .....	23
3.3 <i>Téměř „virtuální“ příspěvek</i> .....	24
3.4 <i>Inscenační a dramatizační potenciál</i> .....	25
3.5 <i>Komparace: Manipulace I. (Viewegh u Ústavního soudu; ČT vs. TV Nova)</i> .....	26
3.6 <i>Komparace: Manipulace II. (odposlechy Bém-Janoušek; ČT vs. Prima)</i> .....	28
<b>4. ANALÝZA POČÍTAČOVÝCH 3D ANIMACÍ</b> .....	<b>31</b>
4.1 <i>Nulový přínos</i> .....	32
4.2 <i>Komparace: záchrana vlaků (TV Nova vs. ČT)</i> .....	34
4.3 <i>Funkce ilustračního záběru</i> .....	35
4.3.1 <i>Komparace: tajemné bedny (TV Nova vs. ČT)</i> .....	36
4.4 <i>Funkce reálného záběru</i> .....	36
4.4.1 <i>Komparace: nehoda stíhačky (TV Nova vs. Prima Family)</i> .....	39
4.4.2 <i>Komparace: Azamara Quest (Prima Family vs. ČT)</i> .....	39
4.4.3 <i>Komparace: masakr v Toulouse (TV Nova vs. Prima Family vs. ČT)</i> .....	40
4.4.4 <i>Komparace: nehoda podnikatele Janouška (TV Nova vs. ČT vs. Prima Family)</i> .....	43
<b>ZÁVĚR</b> .....	<b>45</b>
<b>SUMMARY</b> .....	<b>46</b>
<b>POUŽITÁ LITERATURA</b> .....	<b>48</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH</b> .....	<b>49</b>
<b>PŘÍLOHY</b> .....	<b>50</b>

## Úvod

Ještě než jsem coby student Fakulty sociálních věd nahlédl pod pokličku teorií žurnalistické práce, bylo mi dovoleno trochu přičichnout k její praktické části. Během tří a půl roku trvající externí spolupráce se soukromou TV Prima jsem okusil, co obnáší práce sportovního redaktora. Ze všech rolí – skriptéra tzv. „hrubých“ materiálů přes tradiční denní službu až po reportéra v terénu – mi nejvíce vyhovovala ta, při níž jsem byl v epicentru dění a praktikoval tak „ryzí“ žurnalistiku. Možností pořizovat původní záběry a následně z těchto ingrediencí, které jsem vždy chápal jako stěžejní prvky příspěvků v televizním zpravodajství, vytvářet vlastní produkt, jež večer konzumují tisíce recipientů, jsem nikdy nepohrdal. Především z toho důvodu, že jsem si během natáčení v terénu uvědomil, jak je velký rozdíl mezi materiálem, který televizní zpravodaj získá, je-li „při tom“, a tím, s nímž pracuje, když je odkázán na to, co generují agentury nebo jeho kolegové.

Narážím na zvláštní procitnutí, jež jsem zažil při sestavování a kompletaci svých prvních příspěvků. Předcházelo mu jednak uvědomění, že pokud plním roli „služebníka“ v redakci, prakticky se s původními záběry nepotkám.<sup>1</sup> Jsem převážně odkázán na materiál, jež mi zasílají předplacené televizní agentury, které mě navíc limitují už samotným výběrem událostí, k nimž pořídily obrázky, a pak samozřejmě skladbou dodávaných obsahů.<sup>2</sup> Případů, kdy jsem doufal v předvídatelnost těch, kdo záběry zasílají, byly stovky a situací, kdy jsem agenturním pracovníkům spílal za to, co jsem nakonec objevil v systému, ne o moc méně. Častokrát jsem totiž stál před úkolem vytvořit zprávu, jejíž součástí mělo být klíčové vyjádření hlavního hrdiny, které můj nadřízený – nejčastěji editor sportovní relace – objevil v textovém servisu České tiskové kanceláře (dále jen ČTK) nebo na zahraničním internetovém serveru. Východiskem z těchto situací byl téměř pokaždé pokyn mého supervizora: „*Tak tam dáš výrok.*“ Výrokem měl na mysli zvláštní druh infografiky, který využíval textovou citaci a v podstatě suploval klasický synchron.

---

<sup>1</sup> Výjimkou jsou situace, kdy pro daný příspěvek vytváříte tzv. ilustrační záběry, které však primárně neplní základní zpravodajské poslání (tedy podávání informace), nýbrž napomáhají recipientovi zasadit propíraný problém do požadovaného kontextu.

<sup>2</sup> Popisovanému fenoménu, který Burton s Jirákem rozkrývají ve společném díle Úvod do studia médií, se blíže věnuje kapitola Televizní zpravodajství vs. realita.

Nemá smysl zastírat, že vzhledem ke služební mladosti a časovému presu jsem si nedovolil nic namítat a editorovu radu vyvážil příslovečným zlatem. Zvláštní pocit, který se ve mně během stříhání příspěvku uhnízdil, jsem však potlačit nedokázal – totiž, že referuji o události, aniž bych s ní byl propojen skrze nějaký původní element. Tato zvláštní pachůť nabírala na intenzitě zvláště tehdy, když se ke mně dostal monitoring sportovních relací konkurenčních stanic, jež naopak kýžený synchron získaly – ať už prostřednictvím agentur, nebo svých zpravodajů. S televizním zpravodajstvím jsem měl vždy spojené asociace, jako pohyblivé obrázky, videa, stand-upy nebo synchrony. Pokud jsem ovšem plnil roli redaktora v centrále vysílání, posledně jmenované jsem téměř ob příspěvek nahrazoval zmíněnými „výroky“ a jednou takřkajíc „došlo“ dokonce i na klasické, pohyblivé obrázky.<sup>3</sup> I tehdy jsem prostřednictvím firemní elektronické pošty instruoval kolegy z grafického oddělení, aby mi vyrobili „video na zakázku“. Přičemž tentokrát měl výstup jejich práce podobu počítačové 3D animace. To už jsem v redakci působil o něco déle, avšak moje námitky, že simulování reality se do zpravodajství nehodí, nikdo ze zainteresovaných – editor, kolegové-redaktoři ani grafické – neshledal relevantními.

Nehodlám tuto práci koncipovat jako nějakou profesní zповěď nebo „investigativní náhled“ do práce zmíněného audiovizuálního média, v kterém jsem působil od ledna 2008 do prosince 2010. Líčené zkušenosti mě ovšem přiměly zamyslet se nad tím, do jaké míry tyto prvky mohou posilovat virtualitu zpráv. Chápeme-li televizní příspěvek jako produkt vzešlý z audiovizuální kuchyně, pak výrok nebo počítačová 3D animace plní funkci umělých přísad – občas mohou být vítaným pomocníkem, který divákovi pomáhá mediální obsah strávit, avšak pokud se užívají v nadbytečném množství či tam, kde to není nezbytné, může se příspěvek proměnit v produkt, jenž se pro recipienta stane jen těžko konzumovatelným.

Vzhledem k tomu, že se mi nepodařilo vypátrat odborné tituly primárně se věnující virtualitě v televizním zpravodajství, budu svou práci teoreticky opírat jednak o zdroje rekapitulující tendence fungování médií, o literaturu popisující základy žurnalistické tvorby v televizi, o bakalářskou práci, v níž se Ondřej Dufek zabýval klasifikací a využíváním infografických prvků v televizním zpravodajství, a

---

<sup>3</sup> Tento případ konkrétněji rozkrývá část věnovaná počítačovým 3D animacím.

v neposlední řadě o vlastní zkušenosti z praxe ve sportovní redakci TV Prima. Oproti plánům nastíněným v tezích se však nepustím do obsahové analýzy. Nemyslím si, že zjišťování četnosti popisovaných prvků ve zpravodajství má širší vypovídající hodnotu. Na následujících stránkách hodlám rozebrat příspěvky, v nichž zařazení zmíněných elementů posílilo virtualitu příspěvku, a porovnat jejich využití napříč stanicemi.

V centru mé pozornosti budou hlavní zpravodajské relace České televize, TV Nova a Prima Family. Původní záměr, monitorovat období zkraje roku 2012, však nabouraly změny ve veřejnoprávní stanici, která se rozhodla od 1. dubna svůj hlavní zpravodajský pořad inovovat. Analýza mapující lednová vydání by tak pozbyla aktuálnosti dříve, než by bylo přípustné, a tak jsem se rozhodl soustředit na období, kdy se image hlavních zpráv České televize proměnila. Jde o vydání od 19. března do 8. dubna 2012. Vystává zde šance zároveň vypořádat, jestli propíraná inovace souvisí i s častějším využíváním grafických výroků a počítačových 3D animací.

## 1. Televizní zpravodajství vs. realita

Ačkoli si to řada diváků odmítá přiznat, z televize se stal fenomén, který strukturuje náš volný čas. Stačí se rozvzpomenout na svůj oblíbený pořad a termíny, kdy jej lze sledovat, a uvědomíme si, že k zářící obrazovce usedáme plánovaně a mnohdy tomu přizpůsobujeme vlastní harmonogram. Coby nezletilý divák jsem však nikdy nechápal, proč mojí rodičové večer co večer ladí pravidelné zpravodajství. Vysvětlení se mi dostávalo pouze od mého dědečka, který vždy v sedm hodin večer přepnul na první program veřejnoprávní stanice se slovy: „*Tak se podíváme, co se děje ve světě.*“

Leckdy jsem jeho zdůvodnění konfrontoval s obsahem zpráv, avšak často jsem v duchu – byť ne tak sofistickým jazykem – oponoval: „*Tohle přece s realitou nemá nic společného.*“ Nikdy jsem se od moderátorů z obrazovky nedozvěděl, co mě skutečně zajímalo – o aktivitách mých oblíbených herců z filmových mayovek či jakou odezvu sklídl na koncertu v Moskvě kytarista Brian May. Tento zúžený a infantilní pohled nezmiňuji jen tak. S odstupem času ho totiž vnímám jako výstižnou metaforu pro (ne)soulad mezi televizním zpravodajstvím a skutečným světem.

### 1.1 Skutečnost vs. mediální realita

Vrátím-li se k citaci svého dědečka, toužícího po informacích ze světa, pak jednoznačně potvrzuje konstatování amerického mediálního teoretika Neila Postmana: „*Televize je pro naši kulturu nejdůležitějším způsobem sebepoznání. Proto – a to je třeba zdůraznit – se způsob, jakým televize inscenuje svět, stává vzorem náležité inscenace světa.*“ (Postman, 2010, s. 111) Přiznejme si, každý z nás někdy po skončení zpravodajské relace, v níž se objevila reportáž o lidech, kteří okrádají důvěřivé seniory, zaslechl stesk svých prarodičů o tom, jak „*zlí jsou dneska lidi*“. Televizní zpravodajství den co den vdechuje nový život letitému klišé, že člověk věří tomu, co vidí. „*Publikum má obecně sklon vnímat zprávy jako dosti obraz skutečnosti, ne-li přímo jako její zrcadlový odraz,*“ soudí Graeme Burton a Jan Jiráček ve svém společném díle *Úvod do studia médií*. (Burton, Jiráček, 2001, s. 239)



*„Zpravodajství chápeme – přestože to poznání dosažené mediálními studii vyvrací – jako relativně úplnou, autentickou a ‚objektivní‘ výpověď o světě. Média sama nás v této představě utvrzují tím, že spojují zpravodajství s obrazem zeměkoule.“* (Burton, Jiráček, 2001, s. 68) Poznámka autorů je dodnes vysoce aktuální. V době, kdy vznikají tyto řádky, každá z tuzemských celoplošných televizí využívá v úvodní znělce své hlavní zpravodajské relace motiv zeměkoule a posiluje tak v divákovi dojem, že dané médium má přehled a důkladně monitoruje dění na celé planetě. Přitom už německý mediální analytik Winfried Schulz v 70. letech připomněl, že *„mediální realita znamená onen obraz světa, který pro recipienta vznikl na základě kritérií žurnalistického výběru zpráv.“* (Kunczik, 1995, s. 125)

V praxi jsem o některých svých kolezích opakovaně slýchal, že *„mají novinářský čich“*, čímž se de facto oceňovala jejich schopnost vyčlenit ze změti odehrávajících se událostí tu, která má největší potenciál být zpracována a uveřejněna. Dispozice k tomu, co americký sociolog Dan Berkowitz označuje za *„jeden z prvků ideologie novinářského řemesla“* (Trampota, 2006, s. 25), není vrozená záležitost. Když jsem začínal ve sportovní redakci, řada mých návrhů ve smyslu témat hodných zpracování v nadcházející relaci se nesčetněkrát setkala se zamítavým stanoviskem. Nadřízení a kolegové je shledali nepřijatelnými ze dvou důvodů – buď svou povahou nezapadaly do mozaiky zpráv soukromé stanice, anebo měly slabý potenciál oslovit a zaujmout cílového diváka.

*„Na všech úrovních výběru musejí novináři zohledňovat naplňování celé řady dobově a sociálně podmíněných požadavků – například normativních (jako je v liberálně demokratických společnostech etický imperativ objektivity a vyváženosti), dále estetických požadavků kladených na ‚dobrý novinářský příběh‘ (jako je jasná dějová linka bez matoucích narativních odboček) a také představ o předpokládaném publiku, které sdílí s kolegy či vydavatelem nebo vysílatelem (jako jsou jeho zájmy, zvědavost a jaké akceptuje mechanismy udržení pozornosti).“* (Trampota, 2006, s. 25)

## **1.2 Geneze zpráv**

Atributů, které událost či téma musí splňovat, aby se dostaly na stránky novin nebo v našem případě na televizní obrazovku, je však mnohem víc. Schulz rozlišuje

celkem šest dimenzí faktorů zprávy, jejichž výčet lze považovat jako univerzální, neboť je aplikovatelný i po téměř půlstoletí od jejich publikování, a to na všechny typy sdělovacích prostředků – „čas (trvání a kontinuita události), blízkost (všechny geograficky, kulturně, politicky, sociálně a psychicky odůvodněné faktory blízkosti či afinity), status (regionální a národní centralismus, osobní vliv, prominence), dynamika (překvapení, intenzita), valence (konflikt, kriminalita, škoda, úspěch) a identifikace (personalizace, egocentrismus).“ (Kunczik, 1995, s. 126) Čím více faktorů dokáže případná zpráva naplnit, tím roste její naděje, že bude zařazena do relace.

*„Událost, o níž jednotlivá zpráva pojednává, je vlastně jen jakousi inspirací, na jejímž základě zpravodaj či redaktor vytvoří zprávu jako stylistický útvar, který se snaží uspořádat tak, aby vyhovoval výše zmíněným požadavkům. Je dokonce zřejmé, že i událost, jež ke vzniku zprávy inspiruje, je vybírána a posléze rekonstruována tak, aby bylo možné oněm požadavkům vyhovět.“* (Trampota, 2006, s. 26) Výše uvedené pochopitelně ještě nerozbourává mytickou představu o médiem dokonale monitorované zeměkouli a o zpravodajství coby věrném zrcadle skutečnosti. To se daří až bližšímu pohledu na genezi zpráv.

Už v úvodní kapitole jsem nastínil pozadí vývoje zpravodajského příspěvku, který obrázkově čerpá z agenturního servisu. Redaktor je v takovém případě „degradován“ na abonenta, jehož tvůrčí možnosti jsou limitovány dodávaným obsahem. O tom, jaké použije záběry v zamýšlené zprávě, rozhoduje v první řadě zmíněná agentura, která má svůj harmonogram událostí, z nichž pořizuje obrazový materiál, a poté ze získaných sekvencí tvoří výběr, který rozešle svým abonentům. *„Média tedy často používají zprávy, které vznikly v jiné instituci, a to svým způsobem ‚na zakázku‘.“* (Burton, Jirák, 2001, s. 238)

Přisuzovat ovšem sdělovacím prostředkům roli jakýchsi „poddaných“ by bylo unáhlené a naivní. Tisk, rozhlas a konečně i televize jsou média stejně jako zpravodajské agentury, na jejichž materiály jsou často odkázána, a tudíž uplatňují v praxi podobné principy včetně tzv. „nastolování agendy“<sup>4</sup> – ve svém zpravodajství preferují a vracejí se k určitým tématům, takže i zde lze hovořit o cílené selekci.

<sup>4</sup> Termín „nastolování agendy“ je poměrně ustálený překlad anglického „agenda setting“, fenoménu, jež ve svých dílech důkladněji rozebírají Kunczik i Burton s Jirákem.

Rozsahem nebo stopáží příslušných příspěvků zároveň signalizují recipientům, jakou vážnost a důležitost by měli daným informacím prisuzovat. „*Nastolování agendy je další důvod, proč nelze obhájit představu, že zpravodajství je sbírkou pravdivých událostí a údajů ‚zvenku‘.*“ (Burton, Jiráček, 2001, s. 239)

### 1.3 „Agenda setting“

V této souvislosti připomeňme letecké neštěstí hokejového týmu Jaroslavl, při němž 7. září 2011 zahynuli i tři čeští reprezentanti. V den, kdy letadlo s mužstvem havarovalo, se hlavní zpravodajské relace tuzemských celoplošných televizí bez výjimky proměnily ve „speciál“, zevrubně se věnující tragické události. Podrobnosti přinášely televize pochopitelně i v dalších dnech. Prostor, který věnovaly zmíněnému neštěstí, se ovšem zmenšoval velmi pomalu.

Například 8. září, tedy den po tragédii, uvozovaly příspěvky o havárii letounu Jak-42 všechny denní vydání Televizních novin, zpravodajská relace TV Nova, i České televize. Informace o nehodě dominovaly také hlavním zpravodajským relacím. Zprávy TV Prima i po čtyřiaadvaceti hodinách zůstaly monotematické, ve scénáři Televizních novin se první zpráva nezabývající se Jaroslaví objevuje až na 11. místě. Přestože šlo o jistě politováníhodnou událost, v jejím stínu se ztratily jiné zprávy – například aktualita o pomalém růstu české ekonomiky. Zatímco v Událostech České televize se dostala alespoň do „top 5“ (konkrétně na 5. místo ve scénáři), Televizní noviny ji zařadily jako 11.

Recipient pravidelně sledující televizní zpravodajství tedy snadno mohl podlehnout dojmu, že se ho mnohem bytostněji týká příběh hokejistů Jana Marka, Karla Rachůnka a Josefa Vašíčka, ačkoli třeba tento zimní sport jinak nevyhledává. Tím se definitivně boří představa dokonale monitorované zeměkoule, kterou nahrazuje něco jako „zpravodajská mapa“, na níž podle sociologa Tomáše Trampoty „*mohou vzniknout místa, o nichž (médiu) referuje častěji (a mnohdy na základě událostí, jejichž závažnost může být i sporná), a místa, která ‚sítí‘ zpravodajského zájmu propadnou (přestože události, které se tam odehrávají, jsou jeho významem či nedostatkem srovnatelné s těmi, o nichž se referuje z míst, kde je redaktor přítomen).*“ (Trampota, 2006, s. 27-28)

## 1.4 Virtuální realita

Shodně nastolovaná agenda tedy v divákovi může umocnit dojem, že právě verze světa, která je mu předkládána, odpovídá skutečnosti. „*Není srovnáváno ‚faktické dění se zprávami v médiích, ale pouze zprávy z různých zdrojů mezi sebou‘*“, připomíná Schulz. (Kunczik, 1995, s. 125) „*Jen občas má laik možnost uvědomit si umělou a vykonstruovanou podstatu zpráv – ve chvíli, kdy může obsah zpravodajství porovnat s vlastní zkušeností*“, doplňují Burton s Jirákem. (Burton, Jirák, 2001, s. 239)

Ve většině případů však recipientovi nezbývá než spoléhat na tradiční zásady televizních zpravodajů, mezi něž patří nestrannost, věcnost nebo verifikace informací. Již vzhledem k výše propíraným kritériím ale „*zpravodajství přes veškeré deklarace a právní úpravy může inklinovat více k jednomu pohledu na svět a jednomu výkladu události než k jiným – jinými slovy ve zpravodajství se vždy projevuje určitý díl předpojatosti*.“ (Burton, Jirák, 2001, s. 251)

A zde podle britského sociologa Briana McNaira vyvstává nebezpečí pro diváka – že nedokáže konstruovanou realitu rozšifrovat. „*Unavené, líné či nevdělané publikum – domácí povaleči (čas od času do této kategorie spadá každý z nás) – může být natolik omámeno plynulým a nablýskaným tónem televizního zpravodajství, bezchybným zpracováním a technicky vyspělým shromažďováním, že si ani neuvědomí, že předkládané zprávy jsou stejně vykonstruované jako výpady a útoky bulvárních sloupkařů*.“ (McNair, 2004, s. 48)

Někdejší český zástupce v Evropském parlamentu Vladimír Železný si na konci minulého milénia stěžoval, že konstruování reality – ve smyslu, který etické principy žurnalistické práce nepopírá, ale přímo jim odporuje – bylo povýšeno na primární činnost tuzemských sdělovacích prostředků. „*Sklon českých médií vytvářet umělou realitu a ignorovat alespoň půdorys problému je velmi silný. Virtuální realitu samozřejmě vytvářejí i média na Západě, ale minimálně se pohybují v rámci půdorysu toho problému. Česká média mají tendenci ten půdorys měnit a sama si ho ustavovat*“, píše tehdejší generální ředitel TV Nova ve sborníku esejů *Média a moc*. (Bezdiček et al., 2000, s. 146)

Železného poznámka pochopitelně reflektuje extrémní příklady, které nekorespondují se stanoviskem mediálních skeptiků Burtona s Jirákem, již připouštějí, že *„zprávy mají k ,reálnému životu‘ blíže než třeba dobrodružný film.“* (Burton, Jirák, 2001, s. 151) Tendování k virtualitě však můžeme na televizním zpravodajství leckdy vyzorovat i bez přímé zkušenosti či znalosti reality. Posun k virtualitě se může dít nejen prostřednictvím informačního sdělení, ale i skrze stavební prvky televizního příspěvku. Ty, o nichž bude řeč, spadají do škatulky tzv. infografiky.

## 2. Virtualita grafických výroků a počítačových 3D animací

Z osobních zkušeností vím, že televizní divák je v zásadě citlivý na dvě změny – jednak na ty, které postihují strukturu daného programu, a jednak ty, jež se promítají do grafické výbavy příslušné stanice. Stačí si vzpomenout, jaký prostor celoplošné televize věnují (mnohdy opakovaným) oznámením o nových programových schématech či proměnám ve vizuálním „kabátu“. Na grafické inovace ve vysílání TV Nova upozorňoval kdysi ve svém pořadu již dříve zmiňovaný Vladimír Železný, sjednocení log jednotlivých veřejnoprávních kanálů si vytkl jako jeden ze svých cílů během ředitelování v České televizi Jiří Janeček a dobře si pamatuji také na pozitivní ohlasy diváků na vizuální charakter digitální stanice Prima Cool. Neodmyslitelnou a stále důležitější roli však hraje grafika rovněž v televizním zpravodajství, kde v rámci relací už dávno neplní jen strukturální funkci.

*„Grafika se používá vždy, kdy to zlepšuje srozumitelnost a formu příspěvku,“* píše se v *Opatření výkonného ředitele kanálu ČT24*, týkajícím se metodiky práce ve zpravodajství. *„Jejím cílem je intuitivně komunikovat a vizuálně dokreslovat nejdůležitější údaje v textu příspěvku. Tyto prvky musí být plnohodnotným stavebním kamenem komponovaných reportáží i příspěvků typu MO (čtená zpráva doprovázená videem), nikoliv pouze ‚druhotným pokrývacím materiálem‘.“* (Šámal, 2011, s. 11)

### 2.1 Infografika

V kontextu televizního zpravodajství hovoříme tedy o tzv. infografice, která v sobě absorbuje dva základní významy, podle nichž ji lze identifikovat v rámci stavby televizní zprávy. *„První (sémantická složka) informace (info-) odkazuje na určitou zprávu, kterou infografika ztvárňuje a zprostředkovává. Druhá grafika znamená v tomto kontextu dílo vzniklé reprodukční technikou. Syntéza obou dílčích výchozích významů pak definuje infografiku jako obrazový objekt nesoucí sdělení,“* píše Ondřej Dufek ve své bakalářské práci. (Dufek, 2008, s. 10)

Infografika ve svých nejrůznějších podobách pomáhá recipientovi především s orientací ve zpravodajském příspěvku, respektive relaci tím, že například skrze identifikační lišty a titulky pojmenovává osoby a místa na obrazovce. Zároveň také zpracovává a usnadňuje vstřebávání informací, jejichž podání tradiční formou – rozumějme klasickými záběry – by bylo pro diváka komplikované, nedostatečně srozumitelné a tím pádem neefektivní. V době, kdy lidé stále častěji inklinují ke kulisovému sledování televize a je těžké udržet jejich pozornost, navíc infografika představuje vítaný prostředek, jak uchovat jejich zájem o předkládaný obsah, a to zejména pomocí vizuálně zajímavých počítačových animací.

Dufek ve své práci *Funkce a podoby infografiky v televizním zpravodajství* zkoumal výskyt a způsoby uplatnění různých infografických elementů. V centru jeho pozornosti stály *citát, graf, identifikační lišta, informační lišta, kraulovací lišta, mapa, schéma, tabulka, telefonát, telemost, text* a *titulky*. Na první pohled se může zdát, že opomenul dva prvky, které jsou předmětem zkoumání této práce. Z hlediska definice tomu tak ovšem není – grafický výrok svou povahou odpovídá Dufkově pojetí *citátu*, počítačovou animaci ve 2D, respektive 3D podobě zahrnul pod hlavičku *schéma*.<sup>5</sup>

Společně s *telefonátem, grafem, mapou* a *tabulkou* lze navíc považovat grafický výrok a počítačovou animaci z hlediska stavby televizního příspěvku za autonomní prostředky. *Informační lišta* nebo *telemost* nejsou schopny ze své podstaty dát dohromady ucelenou televizní zprávu, která by splňovala žánrová kritéria. Naopak uvedené prvky tyto ambice mají, neboť jsou do značné míry nezávislé – stačí se podívat na zpravodajské relace v tuzemských celoplošných televizích. Při sledování dříve nebo později narazíte na příspěvek vizuálně sestavený výhradně z těchto elementů, přičemž převažovat bude zřejmě čtená zpráva, kdy je slovo moderátora doprovázeno němou obrazovou sekvencí, tvořenou například *grafem* nebo *tabulkou*.

Ani *graf* nebo *tabulka* ovšem nejsou natolik univerzální, aby jejich zařazení mohlo zvýšit tendenci televizního příspěvku k virtualitě, neboť je nelze uplatnit jako substitut při stavbě zprávy.<sup>6</sup> Naproti tomu s grafickým výrokem nebo počítačovou 3D

<sup>5</sup> V této práci se – nejen z praktických, ale v případě citátu i funkčních důvodů – přidržíme zavedených pojmů „grafický výrok“ a „počítačová 3D animace“.

<sup>6</sup> Z různých podob infografiky vykazuje tyto ambice ještě *telefonát*, jak je popsáno v následující části.

animací lze pracovat jako s „dokonalou“ náhražkou synchronních výpovědí, respektive reálných záběrů.

## 2.2 Virtualita grafického výroku

Když jsem pracoval ve sportovní redakci, setkával jsem se vedle klasických synchronů ještě se dvěma typy výpovědí – telefonátem a výrokem. Co do grafické podoby se vlastně neliší. Obě infografiky zprostředkovávají vyjádření nějaké osoby nebo instituce, přičemž zpravidla operují s citovaným textem, jménem a fotografií řečníka. V případě telefonátu občas chybí text, ale to pouze v případech, kdy je záznam telefonické výpovědi natolik kvalitní a srozumitelný, že se divák obejde bez pomoci transkriptu. A právě v tom tkví odlišnost telefonátu od výroku – recipient má totiž k dispozici autentické vyjádření a je tedy vystaven obdobné situaci, jako když poslouchá rozhlas. A přiznejme si, že vnímáme-li obsah šířený prostřednictvím rádia, tedy pouze sluchovou cestou, nepůsobí na nás reprodukováný synchron virtuálně.

Naproti tomu výrok se autenticitou pochlubit nemůže, a to hned z mnoha důvodů. Míra jeho využití se totiž omezuje na případy, kdy dané vyjádření není k dispozici ve formě obrazového či zvukového záznamu. „*Grafický výrok je vlastně jen něco, co má zástupnou roli,*“ připouští Zdeněk Šámal, ředitel zpravodajství České televize (ČT). „*K čemu se uchylujeme v okamžiku, kdy opravdu nedisponujeme původním výrokem mluvčího, který je nějakým způsobem důležitý. Obecně takto pracujeme s výroky respondentů, kteří z nějakého důvodu nechtějí mluvit, nejsou k zastizení nebo je to výrok určený pro médium. Za výrok můžeme považovat také e-mailové nebo SMS zprávy.*“<sup>7</sup>

Dufek ve své práci označuje takový typ infografiky jako *citát*, a přestože formálně jeho definici nelze nic vytknout, objevuje se zde jedno praktické úskalí. Kromě výše popsaných náležitostí – text, jméno a fotografie původce výroku – totiž uvádí jako součást *citátu* také odkaz na zdroj, z něhož je vyjádření převzato. Aniž bych chtěl generalizovat, dodnes se setkávám s praxí, kdy čeští novináři vnímají doznání, že čerpali z jiných zdrojů, jako záležitost, která degraduje jimi předkládaný obsah, a

<sup>7</sup> Komplettní znění původního rozhovoru se Zdeňkem Šámalem, jenž vznikl pro potřeby této práce, je k dispozici v příloze.



„zdrojují“ pouze v případě mimořádných zpráv či odhalení, s nimiž přišla jiná média.<sup>8</sup> Nejsou tedy splněna alespoň základní kritéria citování, tudíž zůstaneme u dříve avizovaného názvosloví.

V každém případě – tedy i v Dufkově pojetí – je s výrokem v rámci stavby zpravodajského příspěvku zacházeno jako s prvkem rovnomocným klasickému synchronu. Je to dáno řadou zobrazovacích výrazových prostředků, jež zdánlivě umocňují důvěryhodnost, avšak ve skutečnosti jen akcentují virtuální rozměr této infografiky. V první řadě hlasem „redaktora-dabéra“, který zpravidla reprodukuje předkládaný text a vytváří tak iluzi podobnou situaci, kdy příspěvek pracuje s *telefonátem*. Dojem reálné výpovědi zároveň může být zvýrazněn tehdy, je-li výrok pojat jako dynamický druh infografiky, tedy pokud se načítaný text odhaluje souběžně s projevem „redaktora-dabéra“. Iluzi výpovědi rovnomocné synchronu pak dovršuje fotografie původce výroku – prvek, jenž v případě *telefonátu* vynahrazuje absenci obrazové složky a pomáhá identifikovat řečníka, v tomto případě ještě zastírá inscenaci.

Je třeba si také uvědomit, že tam, kde vzniká virtualita, je zároveň prostor pro manipulaci. Oproti telefonátu není redaktor „limitován“ autentickým záznamem, což v krajním případě umožňuje značnou editaci textu do podoby, která koresponduje s pojetím nebo stopáží příspěvku. V souvislosti s textovou úpravou citací je nutné podotknout, že většina výpovědí s výrokovým potenciálem se přebírá ze sekundárních zdrojů, a tudíž je obtížná jejich zpětná verifikace. Navíc „řada studií potvrdila, že novináři mají sklon využívat jen malé spektrum informačních zdrojů,“ což nepřímo nabádá redaktory k vlastní interpretaci výroku. (Trampota, 2006, s. 57)

Ta se následně může promítnout do počínání „redaktora-dabéra“. Miroslav Hladký v knize *Žurnalistika v televizi* připomíná, že v akustickém projevu má „významnou úlohu tzv. paralingvistická složka řeči včetně dalších prvků fyziologického rázu.“ (Hladký, 1986, s. 122) V případě výroků, jež třeba evokují dojem emotivní výpovědi, může „redaktor-dabér“ inklinovat k intonaci nebo využívat mimořečové zvuky fyziologického původu (např. smích), které podtrhnou citovou zbarvenost, již této citaci přisoudil. „*To je pravda,*“ souhlasí Šámal. „*Na druhou stranu, při předčítání*

---

<sup>8</sup> Abychom se však vyhnuli předpojatosti, v rámci plánované analýzy budeme sledovat rovněž disciplinovanost médií při uvádění zdrojů v případě grafických výroků.

*výroků jsou vedoucí vydání schopni určit hranici, kdy by redaktor začal přehrávat. Ty výroky lze načítat jedním způsobem, a tím je neutrální způsob.“*

I v případech, kdy se „redaktor-dabér“ zdrží imitování domnělého chování řečníka, ovšem může tón výroku dostat nový rozměr skrze jiný prvek – fotografii, která už v tištěných médiích nabízí „řadu možností výběru a každá z nich má vliv na zarámování významu zprávy a prezentace aktérů a situací.“ (Trampota, 2006, s. 100) Podobné důsledky je nutno zvážit i při výběru snímku pro výrok. Pakliže k citovanému textu přiřadíme obrázek, zachycující původce, kterak dává průchod svým emocím, je velmi pravděpodobné, že to ovlivní vyznění citace. Nemluvě o divákově vnímání řečníka, byť je zde hlasově zastoupen neutrálním hlasovým projevem „redaktora-dabéra“.

### **2.2.1 Příklad virtuálního výroku**

Jak může být využití výroku v televizním zpravodajství necitlivé, dokazuje případ reportáží pojednávajících o vyjádřeních Mirka Topolánka pro lifestyleový magazín LUI. Někdejší předseda Občanské demokratické strany (ODS) se v březnu 2010 během fotografování verbálně opřel mj. do tehdejšího premiéra Jana Fischera a sklídl pohoršení napříč politickým spektrem. Neformálním rozhovorem Topolánka s šéfredaktorem magazínu Jakubem Starým se posléze zabývaly ve svých hlavních relacích také tři tuzemské celoplošné televize – TV Nova, Česká televize a TV Prima. Zatímco prvně jmenované médium v příspěvku Kamily Štichové, odvysílaném 21. března 2010, využilo autentický záznam rozhovoru, v Událostech i ve Zprávách TV Prima pracovali redaktoři pouze s výňatky interview, které se v případě soukromé stanice etablovaly formou výroku.

Na obrazovkách TV Nova tak měli diváci k dispozici původní záběry, na nichž bývalý ministerský předseda s hrnkem v ruce a v relativně neformálním oděvu debatuje s účastníky fotografování. „*Gustav Slamečka, když jde opravdu do tuhého, opravdu do tuhého, tak jako ministr, mám pocit, že uhne, jo? A to ten Fischer prostě je Žid, není to gay a ten uhne ještě dřív, jo? To znamená, to prostě nesouvisí s tím, že je gay. To souvisí s jeho charakterem,*“ říká Topolánek před objektivem fotoaparátu. Naproti tomu v příspěvku Filipy Šebové, odvysílaném rovněž 21. března 2010, měli diváci k dispozici

pouze nekompletní citaci (vizte Obrázek č. 1), jež se zdrojově odkazovala na server Blesk.cz. Jak nebezpečná je tato virtuální „výpomoc“, dosvědčuje také vyjádření Kateřiny Kalistové, předsedkyně Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV). „Předmětným reportážím bylo vytýkáno, že k problematice rozhovoru M. Topolánka přistupovaly bez sdělení veškerých informací, které by napomohly divákovi vytvořit si o věci vlastní názor, a omezily se pouze na zveřejnění z kontextu vytržených slov, která vyjádření M. Topolánka v rámci rozhovoru staví do zcela obrácené pozice a která v této izolované formě působí skandálně.“<sup>9</sup>



Obrázek č. 1

Ze snímku je zároveň patrné, že vedle z kontextu vytržených slov došlo k ještě jedné zásadní inscenaci. Topolánka ve výroku kromě uvedeného jména reprezentuje archivní fotografie, na níž je zachycen ve formálním oblečení před nastaveným mikrofonem. Tento element evokuje dojem veřejného vystoupení, ačkoli – jak připomínáme o pár řádků výše – šlo o neformální rozhovor, v jehož rámci se Topolánek primárně prezentoval jako soukromá osoba a nikoliv lídr ODS. Značná virtualita výroku ovšem redaktorům zřejmě nevadila, neboť jej o den později použila ve svém příspěvku i Tereza Anteneová, čímž v podstatě „posvětila“ obecnou rovnomocnost mezi výrokem a klasickým synchronem.

<sup>9</sup> Kompletní vyjádření Kateřiny Kalistové nejen k reportážím TV Prima, ale i České televize je k nahlédnutí v příloze.

### 2.3 Virtualita počítačové 3D animace

*Graf* nebo *tabulka* jsou schopné na malém prostoru obsáhnout kvantum údajů, jejichž postupný výčet by zbytečně prodloužil stopáž příspěvku, výrok má ambice suplovat synchron, který není k dispozici – žádný z těchto druhů infografiky však nedokáže efektivně objasnit různé vztahy (např. kauzální, funkční aj.), jež by v případě pouhého verbálního popisu zůstaly v divákově mysli abstraktní. „*Využití animované grafiky, alespoň v televizních zprávách, zabývajících se vědeckými tématy, může tvůrcům pomoci lépe informovat diváky, mladší i starší, aniž by přišli o jejich pozornost.*“<sup>10</sup> (Fox et al., 2004, s. 672)

Snad každý z nás má přímou zkušenost s naučnými dokumenty o mikroorganismech. Téměř žádný z nich se neobešel bez ilustračních záběrů nebo právě počítačových animací, jež mnohokrát nekomplikovaně a přitom názorně dokázaly osvětlit základní i nejsložitější děje a chemické reakce. Podobnou roli zastává animace také v televizním zpravodajství. „*Textové a animované grafiky pomohly v porozumění náročnějším příspěvkům, což naznačuje, že zařazení grafiky snížilo náročnost zprávy na pochopení, která by jinak vedla ke kognitivnímu přetížení způsobenému komplikovaným obsahem. Pakliže byl obsah zprávy jednodušší, grafický prvek porozumění neusnadnil. Pravděpodobně proto, že k rozkódování zprávy už byly k dispozici dostatečné prostředky nevyžadující další pomoc,*“<sup>11</sup> shrnul tým Julie R. Foxové výsledky experimentů, při nichž se zkoumala efektivita grafiky v televizních příspěvcích. (Fox et al., 2004, s. 661)

„*Grafika se také používá namísto reálného videa tak, aby lépe popsala danou informaci, situaci nebo událost. Její výhodou je, že dokáže vytvářet i imaginární scénérie, a tedy zobrazovat i to, co nebylo nebo nemohlo být zachyceno kamerou,*“ píše Šámal v metodickém pokynu z října 2011. (Šámal, 2011, s. 11) Dufek uvádí animaci jako zvláštní poddruh *schématu*, který má „*totožnou funkci (ilustrovat a vysvětlit průběh*

<sup>10</sup> Originální anglický text: „The use of animated graphics, at least in science-related television news stories, can help news producers to better inform viewers, both young and old, without losing their attention.“

<sup>11</sup> Originální anglický text: „Text and animated graphics aided recognition for harder stories, suggesting that addition of graphics reduced the resources demands of the message, resulting in less cognitive overload caused by content difficulty. When the message content was easier, the graphic structural component did not aid recognition, probably because sufficient resources were already available to encode the easier stories without the aid of any structural features.“

*události), ale používá k tomu poněkud jiné, sofistikovanější prostředky.*“ (Dufek, 2008, s. 19)

Jeho stanovisko nepřímo potvrzuje kolektiv autorů vedený Bernhardem Schellmannem: *„Animace s třídímním zobrazením objektů umožňuje při vizualizaci velmi působivé a realitě blízké efekty. S dnešními nástroji ke zhotovování 3D animace je to jen otázka nákladů, tedy času a peněz, zda jsou virtuální předměty a světy znázorňovány více či méně realisticky.*“ (Schellmann et al., 2004, s. 241)

Z citovaného vyplývá jeden, z našeho pohledu velmi podstatný závěr – totiž, že 3D animace mají potenciál zacelit mezeru ve scénáři televizní zprávy tam, kde chybí reálné záběry. Míra jejich využití se tedy snadno může rozšířit z pouhého ilustrování na náhradu skutečných obrázků. V takových případech pak dochází k evidentnímu povýšení sekvence, která realitu simuluje, do role záběrů, jež skutečnost mají zprostředkovávat. Nebezpečí, které s sebou takový postup nese, si dovolím demonstrovat na vlastním příkladu, jež dodnes považuji za jakéhosi „kostlivce ve své profesní skříni“.

Byl 28. listopad 2009 a různé informační zdroje v čele s agenturou ČTK zásobovaly recipienty – tedy i naši sportovní redakci – zprávami o autonehodě golfisty Tigera Woodse. Od editora relace jsem dostal za úkol zpracovat tento příběh jako tzv. „zpravodajskou tečku“.<sup>12</sup> Můj argument, že k příspěvku není dostupný žádný obrazový materiál, byl odsunut příkazem, abych využil archivní záběry a nechal si od grafického oddělení vyrobit výrok s vyjádřením mluvčí nemocnice, kde byl Woods ošetřen, a animaci simulující zmíněnou autonehodu.

Na základě informačních bodů, v nichž se různé zdroje shodovaly, jsem pak sestavil následující text: *„Bylo půl třetí ráno, když se Woods vracel domů. I když jel rychlostí menší než 50 kilometrů v hodině a nebyl pod vlivem alkoholu, stačila chvilka nepozornosti, a jeho vůz se zblízka seznámil s hydrantem, a poté i se stromem. Náraz zaslechla doma jeho žena, která mu přispěchala na pomoc. Golfovou holí rozbila sklo a Woodse vytáhla z auta ven.*“<sup>13</sup> Podle tohoto scénáře pak kolegové z grafického

<sup>12</sup> Termín pro zprávu infotainmentové povahy, která se obvykle zařazuje na konec relace.

<sup>13</sup> Nejde o kompletní znění textu televizního příspěvku, jen části, která je pro naše potřeby relevantní.

oddělení vytvořili animaci, jež obrazově příspěvku – alespoň z hlediska stopáže – dominovala.

Několik hodin po odvysílání příspěvku však americká média začala své zprávy aktualizovat. Posléze vyšlo najevo, že se Woods nevracel domů, nýbrž po hádce se svou manželkou vyběhl z domu, nasedl do auta a při výjezdu ze svého pozemku narazil do zmíněného hydrantu. Jedním z mála faktů, které zámožská média nevyvrátila, byla bryskní reakce Woodsovy ženy, jež mu přispěchala na pomoc a za použití golfového náčiní ho vyprostila z havarovaného automobilu. Naopak vyšlo najevo, že Woods před nehodou pil alkohol a zranění v obličeji neutrpěl při nehodě, ale už při výměně názorů s manželkou.

Přestože „zpravodajská tečka“ se netají svými ambicemi recipienta spíše rozptýlit, měla by obsahovat alespoň elementární sdělení založené na pravdě. Pomiňme však fakt, že jsem pod dohledem svého nadřízeného převzal informace, jejichž verifikaci zpochybnil čas. Mnohem horším prohřeškem je to, že jsme tyto sekundárně získané „informace“ podložili animací, s kterou jsme zacházeli jako s autentickými záběry. „*At' již byl vztah mediální reality k ‚faktické‘ realitě vytvořen jakkoli, jisté je, že recipient považuje zprávy za zaručené svědectví o ‚skutečném‘ dění, ve svém dosahu se tedy realitě rovnají,*“ připomíná Schulz. (Kunczik, 1995, s. 125)

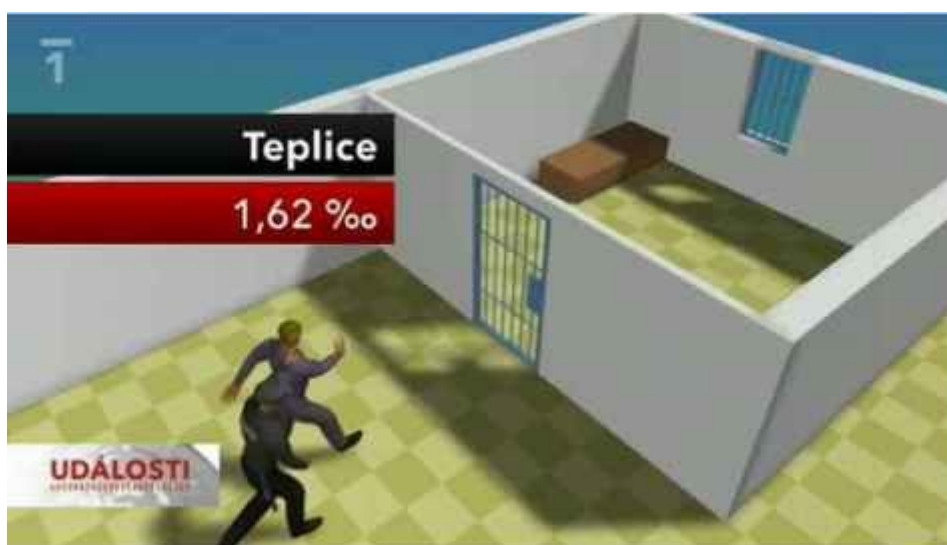
### 2.3.1 Příklad virtuální počítačové 3D animace

Vlastností, jež vykazuje počítačová animace a které posouvají televizní příspěvek na pomyslný virtuální led, je však více. Například Česká televize odvysílala 25. března 2012 ve své hlavní zpravodajské relaci příspěvek věnující se okolnostem, jež provázely autonehodu podnikatele Romana Janouška.<sup>14</sup> Redaktor Karel Rožánek se ve zprávě pozastavuje nad počínáním zasahujících policistů: „*Z Bulovky odvezli policisté Janouška na služebnu do Kongresové ulice. Po několika hodinách ho ale vyšetřovatel pustil domů. Někteří právníci i opozice kritizují policii za to, že Janouška neumístila do cely předběžného zadržení. V Česku jde o běžnou praxi. Letos v březnu tak třeba skončil řidič ze Šumperka. Loni v listopadu s 1,62 promile šofér z Teplic. Koncem roku 2010 skončil v cele muž se dvěma promile i s návrhem na vazbu.*“



Obrázek č. 2

Výčet příkladů, kdy podnapilí řidiči skončili v cele předběžného zadržení, podpořil Rožánek prostorovou animací, která rekonstruuje děj, při němž uměle vytvořená postava policisty doprovází (opět uměle vytvořenou postavu) zadrženého do cely. Obrazový materiál je utvořen ze tří totožných animací, přičemž každá z nich je doprovázena odlišnou informační lištou s místopisnými údaji a množstvím zjištěného alkoholu (Obrázek č. 2, 3 a 4). To je však jediný přínos sekvence, která by bez jakékoli informační újmy mohla být nahrazena tabulkou.



Obrázek č. 3

<sup>14</sup> Příspěvek je zahrnut i v hlavní analýze a lze jej zhlédnout na přiloženém disku.

„Ano, toto působilo směšně,“ souhlasí Šámal. „Ukázka postupu, který nebyl adekvátní. Určitě jsme ho za to na poradě nechválili. Tam naprosto stačilo použít jako podklad fotografii mříží, na němž by se nám postupně rozvinula tabulka s uvedenými údaji.“ Případně mohla Česká televize sáhnout do archivu pro ilustrační záběry či pořídit nové. Jistě by nebyly natolik zjednodušující a odtržené od reality.



Obrázek č. 4

Použitá animace například nezobrazuje celou předběžnou zadržení jako malý prostor, který má omezit jedincovu pohybovou aktivitu, nýbrž jako relativně prostornou místnost, v níž má zadržený k dispozici lůžko a výhled ze zamřížovaného okna. Animace tedy, než aby podávala informaci, spíše podtrhuje archetypální představu společnosti o podobě vězení. Vypovídající hodnotu snižuje také chování uměle vytvořených postav. „Zadržený“ například ani v jednom případě nevykazuje známky opilosti. „Policista“ zase nedoprovází „zadrženého“ až ke dveřím cely, které se samy od sebe otevřou dokořán a jakoby tak evokují dojem, že cela čeká na každého, kdo se proviní opilostí za volantem.



### 3. Analýza grafických výroků

V ideálním plánu analýzy, mapující využívání grafických výroků a počítačových 3D animací v hlavních zpravodajských relacích, figuroval záměr vyzpovídat na toto téma i pracovníky, kteří na nejsledovanějších celoplošných stanicích plní funkci supervizorů. Výsledky jsem tedy hodlal doplnit o stanoviska a komentáře Zdeňka Šámala, ředitele zpravodajství ČT, Kamila Housky, vedoucího redaktora pro program TV Nova, a Jitky Obzinové, šéfredaktorky zpravodajství a publicistiky FTV Prima. Bohužel, z vytipovaných pracovníků mým prosbám vyhověl pouze prvně jmenovaný. Kamil Houska se omluvil kvůli časové zaneprázdněnosti, Jitka Obzinová mi na žádný z e-mailů, v nichž jsem žádal o interview, neodpověděla.

#### 3.1 Citační disciplína

Šámal v původním rozhovoru akcentoval komunikaci skrze SMS a e-mailové zprávy jako jeden ze zdrojů pro tvorbu grafických výroků. V rámci vysílání ČT jeho slova potvrzují statistiky. Právě „textovky“ a elektronická pošta patřily spolu s tiskovými zprávami a úředními dokumenty k nejčastějším pramenům, z nichž tvůrci pořadu Události vycházeli. Hlavním „generátorem“ SMS a tiskových zpráv během třítydenního období byl někdejší pražský primátor Pavel Bém, jehož vzkazy se etablovaly jako infografický prvek celkem čtyřikrát. Je to pochopitelně dáno prostorem, který ČT v tomto období věnovala zveřejněným telefonním odposlechům, v nichž účinkuje spolu s podnikatelem Romanem Janouškem.

V případě soukromých stanic však dominují jiné sekundární zdroje. Jak Zprávy FTV Prima (celkem patnáctkrát), tak Televizní noviny na TV Nova (konkrétně třináctkrát) častěji odkazovaly na jiná česká média. Redaktoři z Primy čerpali převážně z deníku Mladá fronta Dnes, respektive jeho internetové verze iDnes.cz (sedmkrát), na obrazovkách TV Nova žádný sekundární zdroj nedominoval, největší zastoupení má Blesk.cz a Mladá fronta Dnes spolu se svým magazínem (třikrát).

<b>Grafické výroky v hlavních zpravodajských relacích (19. 3. 2012 – 8. 4. 2012)</b>						
<b>Stanice</b>	<b>PR</b>	<b>PP</b>	<b>PV</b>	<b>SMS</b>	<b>JM</b>	<b>NZ</b>
Česká televize	21	588	44	23	16	5
TV Nova	21	340	43	16	21	6
Prima Family	21	336	33	9	21	3

**Tabulka č. 1**

PR = počet relací; PP = počet zpravodajských příspěvků; PV = počet použitých výroků; SMS = SMS, e-mailová komunikace, tisková zpráva, úřední dokumenty; JM = jiná média (deníky, internetové servery, agentury); NZ = neuveden zdroj

V části věnované atributům posilujícím virtuální rozměr propíraných infografických typů jsem avizoval důvody, které mě vedou k užívání nikoli termínu *citace*, nýbrž *výrok*. Přestože disciplína televizních zpravodajů v oblasti citačních norem se z mého pohledu výrazně zlepšila oproti době, kdy jsem působil ve sportovní redakci TV Prima, stále registrujeme případy, kdy stanice neuvádějí zdroj přímo v grafice nebo alespoň v doprovodném komentáři.

V případě Událostí chyběl odkaz na pramen, z něž bylo citováno, převážně v příspěvcích věnujících se zahraničnímu dění (čtyřikrát). „*To můžeme považovat za opomenutí, které nemusí být ani redakční povahy, ale mohlo k němu dojít prostě tak, že ho grafika nezpracovala,*“ vysvětluje Šámal. „*Na druhou stranu, v těchto případech není ta hrubost chyby zase až tak striktně posuzována, protože předpokládám, že kolegové v zahraničí jsou profesionálové a že by si to nevymysleli.*“ U Televizních novin je poměr mezi domácími a zahraničními příspěvky s nedostatečnou citací vyrovnaný (tři ku třem). Nejméně prohrěšků (celkem tři – dva domácí, jeden zahraniční) proti citační normě zaznamenaly Zprávy FTV Prima.<sup>15</sup>

### **3.2 Rekordní počet výroků**

„*Mohu říci, že kromě výjimečných případů bychom se nikdy neuchylovali k výrobě reportáže, která by byla postavená jen z grafických výroků. Protože pak už to není reportáž,*“ zapřísahá se Šámal. Ve sledovaném období byla maximem ČT dvojice

reportáží, v nichž se pokaždé nakumulovaly tři výroky. Jak příspěvek Zuzany Tvarůžkové o kauze telefonních odposlechů Béma s Janouškem (odvysílaný 28. března 2012), tak společná zpráva Olgy Málkové a Vladimíra Keblůška o nové kompromitující nahrávce politiků z Věcí veřejných (vysílaná o den později) nabídly vedle výroků také klasické synchrony nebo telefonát s dalšími aktéry. Celkem čtyřikrát si výrokem vypomohla reportáž Pavla Šuby o výsledku podnikatele Janouška, odvysílaná 6. 4. 2012 v Televizních novinách. Pomyslný rekord drží Zprávy FTV Prima, konkrétně reportáž Ondřeje Pořízka o telefonních odposleších z 21. března 2012, v níž se objevilo celkem pět výroků odkazujících na článek Mf Dnes.<sup>16</sup>

### 3.3 **Téměř „virtuální“ příspěvek**

Příspěvek, jenž by využíval pouze grafických výroků, se v hlavních zpravodajských relacích neobjevil, avšak vyskytla se reportáž, která svou výstavbou značně tendovala k virtuálnímu pojetí. 19. března 2012 odvysílala TV Nova příspěvek o rozvodu ministra financí Miroslava Kalouska. *„Dnes vyplulo na povrch, že se se svou manželkou Radkou, chemickou inženýrkou, už před měsícem rozvedl. Své soukromí pečlivě chránili po celou dobu jeho politické kariéry a Radka Kalousková se v médiích prakticky nikdy neobjevila,“* uvedla moderátorka Lucie Borhyová, jež svými slovy jako by už připravovala diváka na to, co bude následovat.

Reportáž Kristýny Fantové<sup>17</sup> v podstatě tvoří kompilace tří starých výroků (navíc převzatých z jiných médií), archivních záběrů ministra financí, jedné fotografie Kalouskovy bývalé manželky a ilustrační sekvence ze soudní síně. Zdánlivý nádech novosti, který obrázkům dodává reportérka svým komentářem, však paradoxně nabourává jediné původní vyjádření rozvedeného páru. *„Do toho vám ale vůbec nic není,“* odvětil ministr financí v telefonátu, jenž svou nulovou výpovědní hodnotou podtrhl virtualitu předchozích výroků. Před virtuálním „úpadkem“ zachraňuje reportáž až synchron advokátky Ilony Nohelové, která alespoň částečně odpoví na otázku týkající se majetkového vyrovnání, jímž se redaktorka zabývá: *„Oba dva souhlasí s tím,*

---

<sup>15</sup> Všechny výroky, které postrádaly údaje o zdroji, jsou k dispozici na přiloženém disku ve složce „Citační disciplína“.

<sup>16</sup> Záznamy zmiňovaných reportáží jsou uloženy na přiloženém disku ve složce „Rekordní počet výroků“.

<sup>17</sup> Záznam reportáže je k dispozici ve složce „Téměř virtuální příspěvek“.

*aby rozvod proběhl takzvaně dohodou, smluveně, tak takový rozvod trvá, dejme tomu, dva, tři, čtyři měsíce, více ne.“*

Aniž bychom nějak zpochybňovali zajímavost propíraného příběhu, příspěvek TV Nova vykazuje spíš atributy „od stolu“ vytvářeného kompilátu převzatých informací než atributy klasické původní reportáže. A vzhledem k tomu, že se jedná o událost, která vyšla najevo po měsíci, žádá si její zpracování poněkud víc, než jen kombinaci jednoho vyjádření vedlejšího aktéra a tří grafických výroků. Zpráva Kristýny Fantové pokládá více otázek, než kolik nabízí odpovědí. TV Prima ani Česká televize se rozvodu manželů Kalouskových ve svých relacích nevěnovaly. Patrně si uvědomovaly, že by se tím pouštěly na virtuální led.

### **3.4 Inscenační a dramatizační potenciál**

Ve vysílání TV Nova se také objevil příspěvek, který nebyl primárně vystavěn na výrocih, ale jenž dokonale využil jejich inscenační potenciál. Ondřej Špalek v reportáži o odsouzení vraha z Mukařova, odvysílané 22. března 2012, nejprve prostřednictvím ilustračních a archivních záběrů spolu s grafickým výrokem rekonstruoval čin, kterého se měl obviněný dopustit.<sup>18</sup>

Jako citační zdroj zvolil prohlášení matky zavražděného u soudu, jež kamery nesměly zaznamenat. „*Všude bylo plno krve, říkali jsme si: ‚Proboha, co se tu stalo?‘*“ cituje redaktorka-dabérka. Výrok přesně zapadá (i díky fotografií z místa činu, jíž je doprovázen) do inscenačního hávu reportáže, a přestože nemá zásadní výpovědní hodnotu, pomáhá dotvořit rekonstrukční iluzi, o níž redaktor usiloval.

Přestože je reportáž doplněna synchrony s účastníky přelíčení, vyjádření hlavního aktéra chybí. Zkušeného diváka to nepřekvapí. Obžalovaní jsou málokdy ochotni se vyjadřovat do médií. Špalek ale jeho vyjádření přece jen „získal“ – prostřednictvím výroku. „*Jsem si vědom toho, co se stalo. Je mi to líto a zasloužím si ten nejpřísnější trest,*“ namluvil redaktor-dabér výrok kající intonací. Pokorný tón inscenované výpovědi pak dotváří fotografie, na níž vrah z Mukařova klopí oči (Obrázek č. 5).



Obrázek č. 5

Nemá smysl spekulovat, do jaké míry oba výroky odpovídají realitě. Jejich zařazení ovšem signalizuje, že byly vybrány především pro zvýšení dramatizace. Výpověď matky před soudem nijak neposouvá rekonstrukci, jen zdůrazňuje hrůznost činu. Výrok obžalovaného by se dal shrnout v asynchronu konstatováním, že lituje toho, čeho se dopustil. Redaktor však zřejmě usoudil, že coby hlavní nositel rekonstruovaného děje se musí ke všemu – byť zprostředkovaně – vyjádřit. ČT ani Prima Family se případu nevěnovaly.

### **3.5 Komparace: Manipulace I. (Viewegh u Ústavního soudu; ČT vs. TV Nova)**

Třítýdenní sledování zároveň ukázalo, že ne všechny stanice při dabování výroků tendují k neutrálnímu způsobu. Ukázkovým příkladem je úspěšné odvolání spisovatele Michala Viewegha, jenž si u Ústavního soudu stěžoval na lživé články v bulvárním deníku Aha. Televize se případu shodně věnovaly 19. března 2012, ovšem v nakládání s citacemi z obviněného listu se lišily.<sup>19</sup>

<sup>18</sup> Záznam reportáže se nachází ve složce „Vrah z Mukařova“.

<sup>19</sup> Záznamy všech tří reportáží jsou k dispozici ve složce „Viewegh“.



Obrázek č. 6

Zatímco Prima Family se omezila na parafrázi hlavní myšlenky ve studiu, ČT a TV Nova si vypomohly výrokem, respektive výroky. V Událostech se tedy objevila část perexu, kterou redaktor neutrálně nadaboval (Obrázek č. 6). Televizní noviny zvolily jinou cestu. Připravily zvláštní sekvenci sestavenou ze tří Vieweghových fotografií, doplněných stručnými výňatky z bulvárních článků, které se po vzoru záběrů ze starých hollywoodských filmů roztočí a posléze zastaví před divákem (Obrázek č. 7). Jednotlivé výroky jsou pak doprovázeny afektovaným dabingem redaktorky, respektive redaktora.



Obrázek č. 7

Výkřiky „Viewegh má rád mladé autorky!“, „Má tajnou milenku!“ a „Ukázal mi své velké ořezávatko!“ na jednu stranu evokují apelující tón titulků v bulvárních denících nebo vykřikujících kamelotů, ovšem zároveň mohou být vnímány – především v případě třetího výroku – jako supletivi klasických synchronů.

### **3.6 Komparace: Manipulace II. (odposlechy Bém-Janoušek; ČT vs. Prima)**

„Výroky lze načítat jedním způsobem, a tím je neutrální způsob,“ trvá si přesto na svém Šámal. Praxe ukazuje, že redaktoři ČT jeho zásadu ctí. Nestranné intonace oproštěné od emocí se drželi i v případě, který k imitaci jiná média svedl. Mladá fronta Dnes zveřejnila 21. března 2012 článek, v němž citovala z pět let starých telefonních odposlechů mezi tehdejším pražským primátorem Pavlem Bémem a podnikatelem Romanem Janouškem. TV Nova se v hlavní zpravodajské relaci případem nezabývala, ČT a Prima Family však ano – a obě stanice si u svých grafických oddělení nechaly zadat grafický výrok, respektive výroky.<sup>20</sup>



Obrázek č. 8

Výsledek se však značně lišil. Zatímco ČT se omezila na jedinou neutrálně nadabovanou citaci (Obrázek č. 8), z níž vyplývá, jak napojení Janouška na Béma, tak možnost ovlivňování poměrů v hlavním městě, Prima Family se vydala cestou, jež by

<sup>20</sup> Záznamy obou reportáží jsou uloženy ve složce „Odposlechy Bém-Janoušek“.

redaktorům média veřejné služby určitě neprošla. „Použití naivní grafiky (různí panáčci, rádoby-vtipné karikatury, kresbičky a „hravé“ clip-arty) je přípustné pouze v odůvodněných případech tam, kde chce autor vyjádřit nadsázku. Tento styl nelze používat pro popisné grafiky nebo dokonce pro znázornění vážných témat (např. malé jezdící tanky a padající mrtvoly jako v seriálu South Park pro znázornění válečných obětí atp.).“ (Venclík et al., 2001, s. 23)



Obrázek č. 9

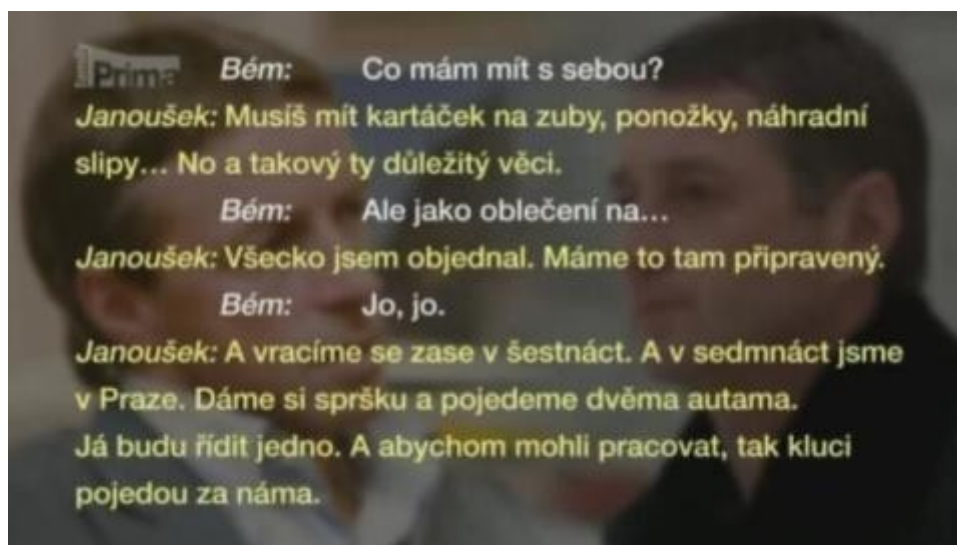
Citát z interní příručky *Zásady tvorby zpravodajské reportáže v České televizi de facto* vymezil všechny situace, do nichž úvodní dva „primácké“ výroky nespádají. Infantilní pojetí, do kterého jsou výroky stylizovány (Obrázek č. 9), vůbec neodpovídá vážnosti podezření. Zlehčování výroků je ještě více zvýrazněno až přehnaně neformální intonací redaktorů-dabérů. Vzhledem k tomu, že Mf Dnes poskytla záznam ostatním médiím až později, těžko může autor příspěvku Ondřej Pořízek nebo jeho kolegové argumentovat tím, že záznamy odposlechnů slyšeli a snažili se je napodobit.





Obrázek č. 10

Bagatelizace se zdá být ještě více nepochopitelná, když v další fázi reportáže se příspěvek graficky vrací ke standardním podobám výroků, a to jak v případě Janouškovy reakce (Obrázek č. 10), tak dialogu mezi podnikatelem a Bémem (Obrázek č. 11).



Obrázek č. 11

Manipulace je o to odsouzeníhodnější, jelikož s výroky je zacházeno de facto jako se skutečnými odposlechy a nikoli jako s pomocnou infografikou.

## 4. Analýza počítačových 3D animací

Zdeněk Šámal v interview označil počítačové 3D animace jako signifikantního pomocníka při tvorbě zpravodajských příspěvků zabývajících se dopravními nehodami či katastrofami. Redaktoři České televize, v níž působí jako ředitel zpravodajství, si však během sledovaných tří týdnů vypomáhali simulacemi spíš v reportážích věnujících se vědecko-technickým tématům. Naproti tomu v případě TV Nova jednoznačně dominuje využití právě u příspěvků o neštěstích na silnicích a jiných komunikacích. U relace Zprávy FTV Prima nelze hovořit o zvláštní tendenci, což ale může být dáno vyčleněním samostatného pořadu Krimi zprávy, jež Prima Family vysílá po skončení hlavní relace a ve kterém se reportáže s podobnou tematikou mohou koncentrovat v mnohem větší míře.

Počítačové 3D animace v hlavních zpravodajských relacích (19. 3. 2012 8. 4. 2012)						
Stanice	PR	PP	PA	VT	N	O
Česká televize	21	588	14	9	4	1
TV Nova	21	340	13	1	8	4
Prima Family	21	336	8	3	2	3

Tabulka č. 2

PR = počet relací; PP = počet zpravodajských příspěvků; PV = počet použitých 3D animací; VTL = příspěvky s vědecko-technickou tematikou; N = příspěvky o nehodách; O = příspěvky s ostatní tematikou

„Prostorová animace se má objevovat tehdy, když její přítomnost je nutná pro znázornění děje, který je podstatnou částí zprávy,“ myslí si Šámal. Právě efektivita využívání počítačových 3D animací se ukázala jako nejčastější úskalí. Případy, kdy simulace posílily virtualitu příspěvku, ale přitom nijak neusnadnily recipientovi vstřebávání informací – a jejich informační přínos tak lze pokládat za nulový – registrujeme napříč jednotlivými stanicemi.

## 4.1 Nulový přínos

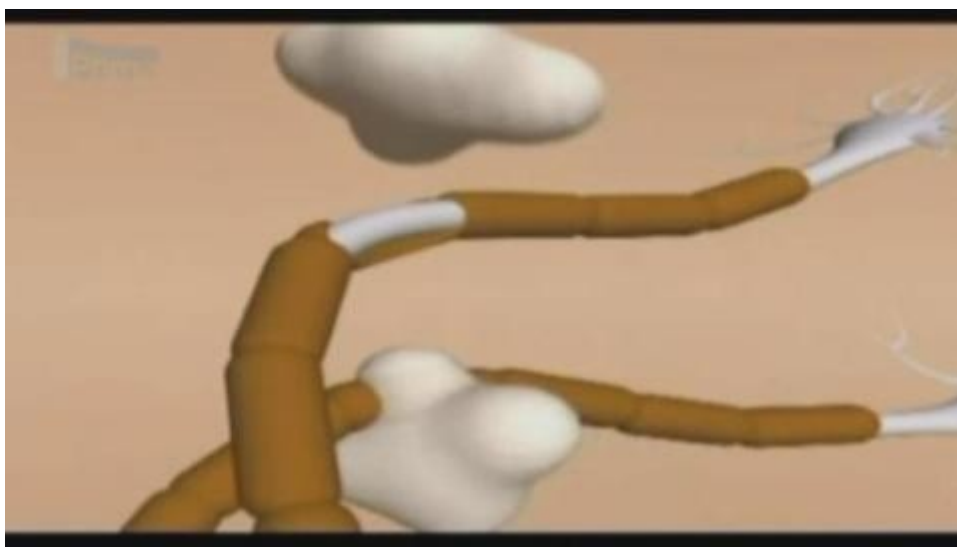
Dvě takové reportáže dodala na své obrazovky Prima Family.<sup>21</sup> V příspěvku o novele zákona týkající se pracovních agentur, odvysílaném ve Zprávách FTV Prima 19. března 2012, redaktorka Filipa Šebová vysvětluje: „*Má to vypadat asi takto. Úřad práce pošle své nezaměstnané agentuře. Ta za to, že si je dopíše do databáze, dostane po půl roce 5000 korun. Když jim najde práci na dobu neurčitou, přibude 1250 korun a za setrvání v zaměstnání naskočí další pětistovka. Největší odměnu tedy nedostane za nalezení zaměstnání, ale za evidenci.*“ Text reportáže je doprovázen grafikou (Obrázek č. 12), inscenující situaci, kdy Úřad práce odkáže nezaměstnané na služby soukromé pracovní agentury. Proces, při němž zmíněná společnost využívá poplatků, které dostává za pouhou evidenci čekatele, je znázorněn zastavením děje a postupným přičítáním bankovek s příslušnou hodnotou, jež je doplněno ilustračním zvukem cinkajících mincí.



Obrázek č. 12

Celý děj je natolik prostý, že by ho šlo vyjádřit méně náročnou grafikou, kupříkladu tabulkou nebo jednoduchým 2D schématem. Místo toho se vytváří virtuální realita, podporující několik ve společnosti zakořeněných mýtů. Jednak „pohodlnou“ práci zaměstnanců na úřadu práce, které zde reprezentuje trojice žen, jež se bezstarostně věnují obsahu tašky, kterou jedna z nich třímá v ruce. S nezaměstnaným v simulované realitě vůbec nehovořily a v inscenované pracovní době se věnují konverzaci a nikoli

práci. Přitom před jejich úřadem postává mladý pár, tedy patrně další čekatelé – možná jde o signalizaci stoupající nezaměstnanosti nebo o nepřímé konstatování, že se mladší občané hůř uplatňují na trhu práce. Není bez zajímavosti, že od pohledu „nejlepším“ oblečením – konkrétně společenským oblekem – se v animaci pyšní zástupci soukromé agentury, zatímco nezaměstnaný je zde vyobrazen v oděvu, kombinujícím bledé barvy. Tento prostředek těžší z představ o zločinech „bílých límečků“ a obohacujících se soukromých společnostech a také o složité sociální situaci nezaměstnaných, což pochopitelně nemusí odpovídat realitě.



Obrázek č. 13

Druhý případ informačně nepřínosné animace registrujeme v reportáži Lenky Pastorčákové, odvysílané na Prima Family 21. března 2012. Příspěvek se věnuje pacientům s roztroušenou sklerózou, kteří kvůli úhradové vyhlášce často musejí dlouho čekat, než se zahájí léčba. *„Právě její včasné zahájení je pro ně přitom naprosto zásadní. V opačném případě jim totiž hrozí trvalé následky, včetně invalidity,“* upozorňuje už ve studiu moderátorka Sandra Parmová. Reportáž si tedy vysloveně říká o to, aby kromě informací o nedokonalých směrnících nabídla také animaci, v níž bude vyličen, co konkrétně se s tělem pacienta děje, pokud lékaři včas nezakročí. Pastorčáková animaci skutečně použila (Obrázek č. 13). Ovšem působí spíše jako obrazový doplněk, neboť není nijak komentován. Neerudovaný divák sice může tušit, že

<sup>21</sup> Obě tyto reportáže stejně jako následující příklad TV Nova je ke zhlédnutí ve složce „Nulový přínos“.

se jedná o onemocnění postihující centrální nervovou soustavu, ovšem děj, který je v animaci simulován, nedokáže bez přídavných informací rozšifrovat.



Obrázek č. 14

Snahu maximalizovat poznání recipienta co do objemu informací si zřejmě zvolili za cíl své reportáže i Jindřich Kodíček s Ondřejem Špalkem, kteří 21. března 2012 na obrazovkách TV Nova mapovali stěhování nových okenních tabulí do pražského Tančícího domu. Přestože v příspěvku nabídli divákům exkluzivní záběry přímo z vrtulníku, zařadili do scénáře i jednu prostorovou animaci (Obrázek č. 14). Vzhledem k tomu, že ji zobrazili pouze ve výřezu jako kulisu vůči probíhajícímu synchronu, těžko říci, jaký měl být její účel. Respondent Cyril Křepelka hovoří o tom, že během stěhování nelze využít jednomotorový vrtulník, který by v případě technických problémů mohl havarovat, tudíž lze usoudit, že ono „virtuální okénko“ simuluje situaci, kdy by k tomuto neštěstí mohlo dojít. Animace orientovaná z ptačí perspektivy je ovšem natolik malá a nepřehledná, že tento závěr lze považovat jen za domněnku.

#### **4.2 Komparace: záchrana vlaků (TV Nova vs. ČT)**

Další příklad zbytečného užití 3D animace, která si klade ambice obohatit diváka o novou informaci, registrujeme v Televizních novinách 30. března 2012. V příspěvku Jakuba Vrány o zabránění srážce dvou vlaků sledujeme prostorovou simulaci (Obrázek

č. 15) zobrazovanou z perspektivy blížícího se rychlíku, který se znenadání zastaví. Následně je znázorněna vzdálenost mezi oběma soupravami, která činila 22 metrů. Tento údaj však není nic nového, moderátorka Lucie Borhyová ho uvedla už ve studiu. Simulace tedy nijak nerozšiřuje nebo neusnadňuje naše poznání – kromě ní totiž reportáž obsahuje také reálné záběry z místa, kde se vlaky na poslední chvíli zastavily. Zařazení 3D animace, která navíc trvá pouhé tři sekundy, se tak jeví ještě nepochopitelnější.



Obrázek č. 15

Stejnému případu se téhož dne věnovaly i veřejnoprávní Události.<sup>22</sup> A přestože na rozdíl od TV Nova nedisponovaly reálnými záběry, obešly se i bez animace. Jakub Kajtman a Martina Tlachová pořídili vedle původních rozhovorů také ilustrační záběry a doplnili je o fotografie drážní inspekce.

### 4.3 Funkce ilustračního záběru

Další tendencí, již vykazovaly některé virtuálně ozvláštněné příspěvky v monitorovaném období, bylo využívání 3D animací jako substitutu ilustračních záběrů.<sup>23</sup>

<sup>22</sup> Obě reportáže jsou uloženy ve složce „Záchrana vlaků“.

<sup>23</sup> Do této pomyslné kategorie spadá i reportáž Karla Rožánka o nehodě podnikatele Romana Janouška, jež byla rozebrána v kapitole věnující se obecně virtualitě výroků a počítačových 3D animací a kterou je možné – stejně jako další příklady – zhlédnout ve složce „Funkce ilustračního záběru“.

### 4.3.1 Komparace: tajemné bedny (TV Nova vs. ČT)

Kromě již propírané reportáže Karla Rožánka se simulace s podobnou funkcí objevila rovněž na TV Nova, a to 5. dubna 2012 ve zprávě o tajemných bednách z depozitáře Národního muzea. Redaktor Pavel Šuba si patrně řekl, že samotná úvodní hudba, kterou reportáž zahájil, dostatečně nenaladila diváky na fantazijní notu a své pozdější řečnické otázky doprovodil 3D animací (Obrázek č. 16), v níž se virtuální obsah tajemné truhly několikrát proměnil: „*Jsou tam lahvičky s nějakými léčivými? Dokumenty popisující převratný objev, poklad, nebo třeba mrtvola?*“



Obrázek č. 16

Šubovu reportáž sice lze vnímat jako zprávu infotainmentové povahy, ovšem znamená to, že musí nutně využívat 3D animaci, která má v tomto případě ani ne funkci ilustrační, ale spíš exhibiční? Nabízí se srovnání s příspěvkem ČT na stejné téma, který byl odvysílán tentýž den a v němž se Jan Šenkýř zaměřil podrobněji na způsob, jak bedny prozkoumat a přitom neporušit přání zesnulého majitele. A nepotřeboval k tomu žádnou prostorovou animaci.

## 4.4 Funkce reálného záběru

Třítýdenní monitoring potvrdil, že k virtualitě tendují především příspěvky, ve kterých je s 3D animacemi zacházeno jako s reálnými záběry. Touto cestou se ve sledovaném období vydala alespoň jednou každá stanice.



ČT na závěr své relace z 6. dubna 2012 pustila příspěvek o osmdesátileté Američance, která dokázala nouzově přistát s malým letadlem.<sup>24</sup> David Miřejovský v reportáži kromě původních synchronů, reálných záběrů a fotografií pracuje také s převzatou animací stanice CBS (Obrázek č. 17). „V zahraničním zpravodajství se poměrně často děje, že se animace přebírají,“ konstatuje Šámal. „Animace je poměrně náročný grafický prvek a stojí vás hodiny. Když se v Polsku srazí vlak a polská televize udělá špičkovou animaci s tím, že ji tam vyrábí někdo s mnohem lepší znalostí místa, než je jeden náš zpravodaj schopný získat, tak jsme rádi, že nám to mohou vůbec poslat.“



Obrázek č. 17

Šámalova slova lze chápat a s tvrzením o lepší informovanosti zadavatelů animace lze jen těžko polemizovat. Ovšem je třeba podotknout, že využitá animace není v tomto případě žádným „tlumočnickem“ složitějších nebo zásadních informací. Sekvence simulující let dvou aeroplánů a přistání jednoho z nich (Obrázek č. 18) působí spíše jako obrazová záplata, která zbytečně vnáší do reportáže virtualitu, přestože jsou k dispozici reálné záběry a fotografie.

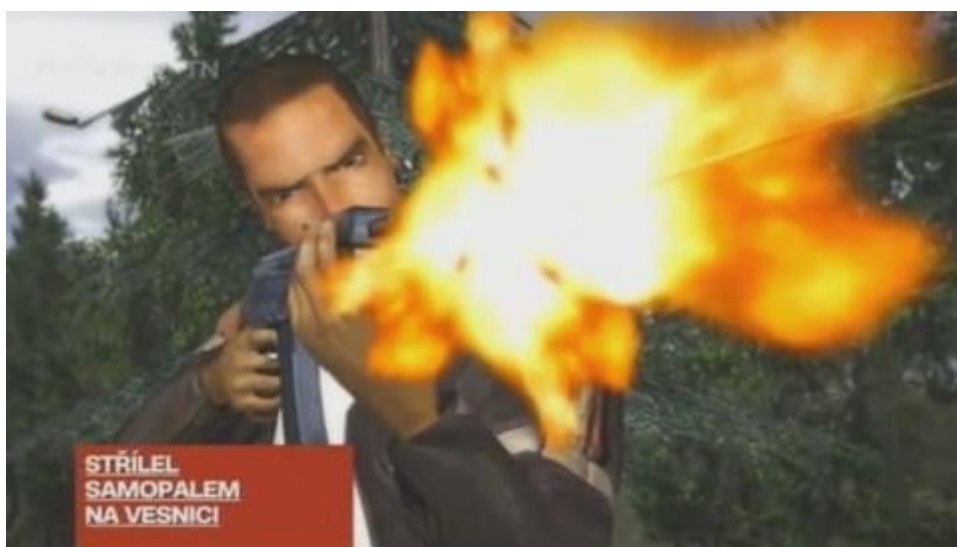
<sup>24</sup> Příspěvek je k dispozici ve složce „Funkce reálných záběrů“. Stejně tak i následně propíraná reportáž TV Nova o střelci z Jinočan u Prahy





Obrázek č. 18

Suplování skutečných obrázků se dopustila také TV Nova. Ve společné reportáži Jakuba Vrány a Jaroslava Kasnara, jež se objevila v Televizních novinách 31. března 2012, o střelbě v Jinočanech u Prahy. Zatčený muž testoval v obytné čtvrti vojenský samopal vzor 58. Co tato zbraň dovede, je naznačeno už z úvodních záběrů stažených z internetu, autoři se však rozhodli pomocí prostorové animace zinscenovat počínání hlavního aktéra (Obrázek č. 19).



Obrázek č. 19

*„Střelec pátil z asi 300 metrů vzdáleného lesíku z nelegálně drženého samopalu, vystřelil minimálně dvě dávky a to v hodinovém intervalu,“* popisuje Jaroslav Kasnar

situaci. V simulaci nám pak nabízí postavu, která se svému skutečnému vzoru vizuálně příliš nepodobá. V sekvenci je navíc představena nejprve z manipulativního pohledu a během střelby je nám předložen také pohled ze střelcovy perspektivy, který evokuje dojem lovice a je tedy v ostrém kontrastu s předchozím synchronem zadržného. „*Určitě ne s úmyslem někomu ublížit nebo něco zničit nebo někoho zmrzačit, nebo zabít,*“ zněla jeho odpověď na redaktorovu otázku.

#### **4.4.1 Komparace: nehoda stíhačky (TV Nova vs. Prima Family)**

Důkaz, že nahrazovat nedostupné či neexistující reálné záběry prostorovou animací je zbytečné, podává srovnání příspěvků o havárii stíhačky, které jak TV Nova, tak Prima Family odvysílaly 7. dubna 2012. Jde v podstatě o obdobnou situaci jako v případě osmdesátileté pilotky – přestože se simulace v Televizních novinách netají ambicemi suplovat reálné záběry, její zařazení působí nepatřičně a zbytečně posouvá reportáž do virtuální sféry. Především z toho důvodu, že – což zmiňují ve svých komentářích redaktorka TV Nova i její kolega z Prima Family – příčina havárie dosud nebyla objasněna. Tudíž je rekonstrukce nejen zbytečná, ale i nepřípustná.<sup>25</sup>

#### **4.4.2 Komparace: Azamara Quest (Prima Family vs. ČT)**

Následující příklad navíc prokazuje, že i když jsou známy důvody nehody, může suplováním reálných záběrů dojít k nežádoucímu zkreslení. Prima Family se 31. března 2012 věnovala nehodě na výletní lodi Azamara Quest, která se během plavby musela vypořádat s požárem ve strojovně. A právě tento moment se redaktorka Anna Kadavá rozhodla přiblížit prostřednictvím prostorové animace (Obrázek č. 20).

---

<sup>25</sup> Oba příspěvky jsou ke zhlédnutí ve složce „Nehoda stíhačky“.



Obrázek č. 20

Použitá simulace je ovšem značně zkreslující a tedy nepřínosná. I podle reportáže Jakuba Nettle, jenž tutéž nehodu zpracovával pro veřejnoprávní Události, se požár odehrál ve strojovně a podařilo se jej včas uhasit. Cestující tak nebyli v přímém ohrožení a dostali se „pouze“ do kontaktu s šířícím se kouřem. 3D animace na Prima Family však předkládá recipientovi regulérní výbuch na palubě lodi, jehož následky by byly jistě mnohem ničivější.<sup>26</sup>

#### 4.4.3 Komparace: masakr v Toulouse (TV Nova vs. Prima Family vs. ČT)

Zvláštní pozornost médií a jejich diváků v monitorovaném období poutal masakr ve francouzském městě Toulouse. Tento hrůzný čin zároveň nastínil, kam až jsou televizní stanice ochotny zajít při nahrazování reálných záběrů prostřednictvím 3D animací.<sup>27</sup>

ČT i Prima Family se útokem Mohammeda Meraha zabývaly už 19. března 2012. Veřejnoprávní médium se při líčení masakru omezilo na popis prostřednictvím komentáře redaktorky Hany Scharffové a výpovědí svědků. Prima Family zvolila podobnou cestu, ale sekvenci doplnila zvláštní prostorovou animací (Obrázek č. 21), v níž útočníka představuje anonymní červená postava, která postupně popravuje bílé

<sup>26</sup> Zmíněné reportáže jsou k dispozici ve složce „Azamara Quest“.

postavy reprezentující oběti. Zásahy jsou pak znázorněny červenými n-úhelníky a celá fázovaná animace vytváří dojem jakéhosi střeleckého cvičení.



Obrázek č. 21

TV Nova se masakru věnovala až o čtyřiaadvacet hodin později, když stěžejní část reportáže vyplnila simulací, která až příliš připomíná počítačovou hru. Celý útok je zde zinscenován prostřednictvím filmové řeči, takže například (Obrázek č. 22) máme možnost vysledovat nenávistný pohled útočníka ve chvíli, kdy mačká spoušť – tedy detail, o němž se zahraniční média při líčení masakru vůbec nezminila.



Obrázek č. 22

---

<sup>27</sup> Všechny zmiňované reportáže jsou uloženy ve složce „Masakr v Toulouse“.

„Myslím, že stačilo popsání situace, že vrah je zahnal ke zdi a tam zastřelil učitele a tři děti,“ soudí Šámal. „Není třeba to dramatizovat tou animací. Není třeba být prvoplánový.“ TV Nova se zařazením animace snažila vynahradit nedostupnost záběrů z bezpečnostní kamery. Je ovšem na místě položit otázku, zda bylo nutné takto postupovat, když 6. dubna 2012 při referování o obdobném činu v maďarské obci Kulcs už pro 3D animaci nesáhla?

„Celé to tak trochu připomíná akční film,“ glosovala redaktorka ČT Eva Hrnčířová 22. března 2012 akci, při níž byl Merah zastřelen. ČT a tentokrát ani Prima Family nevyužily při rekonstruování akce počítačovou animaci. TV Nova však jako by se glosou Hrnčířové inspirovala a téhož dne po půl osmé odvysílala reportáž, kde přestřelku mezi Merahem a policií zinscenovala (Obrázek č. 23).



Obrázek č. 23

„Pojďte se teď podívat, jak celá akce probíhala,“ pozvala diváky moderátorka Markéta Fialová a nepřímou tak povýšila simulaci – opět v duchu počítačové hry – na reálné záběry. ČT a Prima Family se spokojily s obrázky (ať už původními či z agentur) na uniformované policisty nebo jedoucí sanitky, doplněné autentickými zvuky z přestřelky a synchrony lidí z ulice. „Já už říkám léta, že záběr na pohřební vůz a nakládající rakev na místě nehody je mnohem emotivnější než záběr na utrženou hlavu,“ uzavírá Šámal komparaci.

#### 4.4.4 Komparace: nehoda podnikatele Janouška (TV Nova vs. ČT vs. Prima Family)

V rámci třítydenního monitoringu registrujeme ještě jeden případ, kdy dvě stanice u stejného tématu využily 3D animaci.<sup>28</sup> Podnikatel Roman Janoušek způsobil 23. března 2012 v Praze dopravní nehodu, při níž přejel jednapadesátiletou ženu. Zatímco Prima Family a ČT si vystačily s prostým popisem a záběry z místa nehody<sup>29</sup>, TV Nova se rozhodla celou situaci zrekonstruovat v 3D animaci (Obrázek č. 24).



Obrázek č. 24

Den nato se k případu vrátila ČT, tentokrát už ale využila simulaci (Obrázek č. 25), kterou uvádí jako původní výtvar iDnes.cz. Ovšem oproti té, kterou odvysílala TV Nova, registrujeme jeden zásadní rozdíl. V prvním případě jsme svědky inscenace, kdy řidič svým manévrem vymrští tělo ženy do vzduchu a z místa ujede. Ve druhém případě však postižená po nárazu odletí stranou. Obě stanice při tom pracují s těmito animacemi jako s reálnými záběry. Čemu má tedy divák věřit?

<sup>28</sup> Všechny níže uvedené příspěvky jsou k dispozici ve složce „Nehoda Romana Janouška“.

<sup>29</sup> Platí pro hlavní zpravodajskou relaci, v případě Prima Family se animace mohla objevit ve speciálním bloku Krimi zprávy.



Obrázek č. 25

*„Vyberte si – jestli Nově, nebo České televizi. Nikde jsem nezaznamenal, že ta žena přeletěla přes auto,“* podotýká Šámal. V rámci monitoringu registrujeme dvě výpovědi očitých svědků. *„Ted’ nám padla zelená, tak on začal popojíždět i s ní, já říkám: ‚Ježíš, to je nějaký magor,‘ no, a najednou se rozjel, vypálil, ona vyletěla do vzduchu, já nevím, cca nějaký dva metry, práskla sebou,“* prohlásil respondent do mikrofonu TV Nova v příspěvku odvysílaném 23. března 2012. S poněkud odlišnou verzí přišel muž, kterému dala Prima Family prostor ve své reportáži z 25. března 2012: *„Dvakrát do ní najel s tím, že chce jet, potřetí už jí nabral. Paní se převalila přes kapotu, ještě zadním kolem jí přešel a z místa nehody ujel. To byla největší ohavnost.“* Jeho výpověď se blíží spíše verzi, na níž je postavená animace použitá ČT.

Tento příklad neshody svědčí o nebezpečí, kterého se tvůrce televizní reportáže může dopustit využitím 3D animace, s níž primárně zachází jako s reálnými záběry. TV Nova navíc tuto tendenci prokazovala opakovaně, když zkrácenou verzi animace reprízovala v dalších příspěvcích o Romanu Janouškovi 24., 26., 27. a 30. března 2012.<sup>30</sup> Při studiu těchto reportáží by se skoro chtělo konstatovat, že opakovaná simulace se stává pravdou.

<sup>30</sup> ČT animaci použila ještě jednou – v příspěvku vysílaném 26. března 2012.



## Závěr

Třítýdenní analýza využívání grafických výroků a počítačových 3D animací v hlavních zpravodajských relacích vybraných televizních stanic potvrdila premisu, že tyto infografické prvky jsou schopny posilovat virtualitu příspěvků.

Zároveň ale naznačuje, že zvyšování virtuality není samovolné, ale je otázkou efektivity. V případě užívání grafických výroků prokázali „nejvyspělejší“ práci redaktoři České televize, neboť s citacemi nakládali skutečně jako s pomocným prvkem a nepovyšovali je na substitut klasického synchronu. Naproti tomu TV Nova i Prima Family v několika případech využily dramatizujícího (vrah z Mukařova), respektive inscenačního (Viewegh, odposlechy Bém-Janoušek) potenciálu výroků. Navíc se v uvedených reportážích dopustily určité míry manipulace, jejímž prostřednictvím se odcizily filosofii neutrálního zpravodajství.

Nejméně virtuálních „prohřešků“ na poli 3D animací zaznamenala Česká televize, která po vizuální změně Událostí pracuje především s 2D animacemi (jež jsou vhodným námětem pro jinou odbornou práci) a k virtualitě tendovala pouze dvakrát (Janouškova nehoda, pilotka amatérka). Naopak TV Nova popustila uzdu animační tvořivosti v případech zbytečných (vrtulník, záchrana vlaků, tajemné bedny, nehoda stíhačky) i krajně nevhodných (střelec z Jinočan, masakr v Toulouse), kdy nevyužila 3D animaci jako informačního pomocníka, nýbrž jako exhibiční prvek nebo katalyzátor dramatu. Prima Family se vedle simulací s nulovým efektem (agentury, roztroušená skleróza) prezentovala také animací (Azamara Quest), která potvrdila rizikovost simulací co do zkreslování. Samostatnou kapitolou v tomto ohledu jsou rekonstrukce nehody podnikatele Romana Janouška, jež dokazují, jak může animace ublížit médiu na věrohodnosti.

Výsledky zkoumání použitých 3D animací napovídají, že si někteří redaktoři zmíněných televizí teprve pěstují správný cit pro zařazení simulací do reportáží. Obliba využívání 3D animace sice v současnosti stále roste, a to jak v oblasti hrané (animované filmy) i nehrané (naučné pořady a dokumenty) tvorby. Její zařazování do televizního zpravodajství je ovšem třeba vymezit určitými pravidly, aby se předešlo zaměňování virtuálních obrázků s reálnými.



## Summary

The three-week analysis of using of graphic statements and computer 3D animations in the main TV news of the chosen televisions confirmed a premise that these infographic elements are able to to strengthen a virtuality of reports.

But it also suggests that increasing of virtuality is not spontaneous but is a matter of efficiency. The editors from Česká televize proved themselves as the most advanced in using graphic statements, because they treated quotations as a really helpful element and didn't promote them to a substitute of the classic synchrone. However, in several cases TV Nova and Prima Family used dramatizing (Murderer from Mukařov) or staging (Viewegh, Wiretapings of Bém-Janoušek) potential of statements, respectively. Moreover, they committed certain degree of manipulation in those reports through which they alienated the philosophy of neutral reporting.

The least number of virtual “sins” in the field of 3D animation was recorded by Česká televize, which works mainly with 2D animations after the visual modification of Události (2D animations could be a suitable topic for another thesis). It showed tendency towards virtuality only twice (Janoušek’s accident, amateur woman pilot). On the other hand TV Nova which gave way to animation creativity in useless cases (a helicopter, rescue of trains, mysterious chests, air-fighter accident) and also in totally unacceptable cases (shooter from Jinočany, massacre in Toulouse), where they did not 3D animation as an information assistant, but as an exhibition element or drama catalyst. Prima Family apart from simulations with zero effect (agencies, multiple sclerosis) presented also an animation (Azamara Quest) that confirmed the riskiness of simulations as regards data falsification. The chapter itself in this aspect is the reconstruction of the accident of businessman Roman Janoušek, which shows how much an animation may hurt the medium as regards the creditability.

The results of the reasearch of applied 3D animations suggest that some reporters of the mentioned televisions are only creating the proper sense for inclusion of the simulations in their reports. The popularity of 3D animations is still growing and it regards the area of fiction films (animated films) as well as non-fiction (educational

programmes and documents). Its inclusion into television reporting must be bound by certain rules to prevent the swapping of virtual pictures with real ones.

## Použitá literatura

- BEZDÍČEK, Viktor et al. *Média a moc*. 1. vyd. Praha : Votobia, 2000. 151 s. ISBN 80-7220-085-2.
- BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2001. 391 s. ISBN 80-85947-67-6
- DUFEK, Ondřej. *Funkce a podoby infografiky v televizním zpravodajství*. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2008. 55 s.
- FOX, Julia R. et. al. Picture This: Effects of Graphics on the Processing of Television News. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, prosinec 2004, č. 48, s. 646-674
- HLADKÝ, Miroslav. *Žurnalistika v televizi*. 1. vyd. Praha : Novinář, 1986. 349 s.
- KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1995. 307 s. ISBN 80-7184-134-X.
- McNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 184 s. ISBN 80-7178-840-6
- POSTMAN, Neil. *Ubavit se k smrti*. 2. vyd. Praha : Mladá Fronta, 2010. 204 s. ISBN 978-80-204-2206-4
- SCHELLMANN, Bernhard et al. *Média : základní pojmy, návrhy, výroba*. 1. vyd. Praha : Europa-Sobotáles, 2004. 482 s. ISBN 80-86706-06-0
- ŠÁMAL, Zdeněk. *Opatření výkonného ředitele ČT24*. Interní materiál České televize, nepublikováno, 31. října 2011.
- TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha : Portál, 2006. 191 s. ISBN 80-7367-096-8
- VENCLÍK, Jiří, Martin LOKŠÍK a Jan ZÍKA. *Zásady tvorby zpravodajské reportáže v České televizi*. Interní materiál České televize, nepublikováno, 2012.

## **Seznam příloh**

**Příloha č. 1: Dopis od Kateřiny Kalistové, předsedkyně RRTV**

**Příloha č. 2: Původní rozhovor se Zdeňkem Šámalem, ředitelem zpravodajství ČT**

**Příloha č. 3: Grafické výroky v hlavních zpravodajských relacích (tabulka)**

**Příloha č. 4: Počítačové 3D animace v hlavních zpravodajských relacích (tabulka)**

**Příloha č. 5: Výroky (obrázky)**

**Příloha č. 6: Počítačové 3D animace (obrázky)**

**Příloha č. 7: CD-ROM se záznamy hodnocených příspěvků**

## Přílohy

### Příloha č. 1: Dopis od Kateřiny Kalistové, předsedkyně RRTV

V Praze dne 2. 4. 2012

Vážený pane,

dne 25. března 2012 obdržela Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (dále jen Rada) Váš dotaz, ve kterém se zajímáte o výsledky správních řízení ohledně reportáží týkajících se Mirka Topolánka a jeho výroků na adresu Jana Fischera.

Tato správní řízení byla zahájena s provozovateli vysílání Česká televize (pořad Události, resp. reportáž rozhovor M. Topolánka pro časopis LUI, odvysílaný dne 22. března 2010 od 19:00 hodin na programu ČT1) a FTV Prima, spol. s r.o. (pořady Zprávy TV Prima, resp. reportáž kauza Mirka Topolánka, odvysílaný dne 21. března 2010 od 18:55 hodin na programu Prima televize a Zprávy TV Prima, resp. reportáž kauza Mirka Topolánka, odvysílaný dne 22. března 2010 od 18:55 hodin na programu Prima televize).

V rámci předmětných správních řízení provedla Rada důkaz analýzou pořadů, obrazově-zvukovými záznamy a vyjádřením účastníků řízení, přičemž posuzovala předmětné pořady z hlediska jednotlivostí i celku, a dospěla k závěru, že odvysíláním předmětných reportáží došlo k porušení povinnosti dle ustanovení § 31 odst. 3 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů (dále jen zákon č. 231/2001 Sb.), který provozovateli vysílání ukládá povinnost *„zajistit, aby ve zpravodajských a politicko-publicistických pořadech bylo dbáno zásad objektivit a vyváženosti a zejména nebyla v celku vysílaného programu jednostranně zvýhodňována žádná politická strana nebo hnutí, popřípadě jejich názory nebo názory jednotlivých skupin veřejnosti, a to s přihlédnutím k jejich reálnému postavení v politickém a společenském životě.“*

Předmětným reportážím bylo vytýkáno, že k problematice rozhovoru M. Topolánka přistupovaly bez sdělení veškerých informací, které by napomohly divákovi

vytvořit si o věci vlastní názor, a omezily se pouze na zveřejnění z kontextu vytržených slov, která vyjádření M. Topolánka v rámci rozhovoru staví do zcela obrácené pozice a která v této izolované formě působí skandálně.

Z důvodu absence předchozího typově shodného upozornění na porušení zákona dle § 59 odst. 1 zákona č. 231/2001 Sb. však musela Rada předmětná správní řízení zastavit. Zároveň upozornila provozovatele vysílání na porušení ustanovení § 31 odst. 3 zákona č. 231/2001 Sb., kterého se dopustily odvysíláním výše specifikovaných reportáží. Obdobný případ by se tedy ve vysílání těchto provozovatelů již objevit neměl. V opačném případě by již byla Rada oprávněna k uložení pokuty.

Pokud se v závěru Vašeho dotazu ptáte na případné porušení zákona č. 231/2001 Sb. v souvislosti s užitím počítačových animací (simulací), pak takovéto správní řízení Rada doposud nevedla. V jednom případě přijala divácký podnět, který se dotýkal provozovatele vysílání CET 21 spol. s r.o., respektive jedné z jeho reportáží v rámci hlavního zpravodajského pořadu Televizní noviny, který upozorňoval na animované zpracování průběhu určitého násilného incidentu a jeho možného negativního dopadu na dětského a mladistvého diváka. Rada předmětnou reportáž posoudila a dospěla k závěru, že k možnému ohrožení dětí a mladistvých, které je upraveno v ustanovení § 32 odst. 1 písm. g) zákona č. 231/2001 Sb., nedošlo. Z tohoto důvodu Rada správní řízení nezačala.

S pozdravem

JUDr. Kateřina Kalistová

předsedkyně Rady pro rozhlasové a televizní vysílání

## **Příloha č. 2: Původní rozhovor se Zdeňkem Šámalem, ředitelem zpravodajství ČT**

### ***Jakou roli hraje grafický výrok ve stavbě televizního příspěvku?***

„Grafický výrok se v televizním zpravodajství používá v okamžiku, kdy nemáte ten výrok přímo natočený. Neexistuje k němu zvukový nebo obrazový záznam – neboli synchron v televizní řeči – takže ten grafický výrok je vlastně jen něco, co má zástupnou roli. K čemu se uchylujeme v okamžiku, kdy opravdu nedisponujeme původním výrokem mluvčího, který je nějakým způsobem důležitý. Přestože vždycky primárně usilujeme o synchronní výpověď na kameru, tak například u prezidenta Václava Klause je poměrně časté, že si musíme vypomoci výrokem, protože on mnohdy nechce mluvit na mikrofony a jako ústavní činitel číslo jedna není vždycky k zastížení. Obecně takto pracujeme s výroky respondentů, kteří z nějakého důvodu nechtějí mluvit, nejsou k zastížení nebo je to výrok určený pro médium. Za výrok můžeme považovat také e-mailové nebo SMS zprávy. Existuje ještě jeden případ, kdy výroky používáme, a to tehdy, když se zpracovává story – což je věc spíš zahraničního zpravodajství – kterou máme dokumentovanou písemně, ale ke které nemáme odpovídající obrazový materiál. V takovém případě používáme výroky, které máme k dispozici skrze agentury, skrze servery a jiné informační kanály.“

### ***Trváte na tom, aby byly takříkajíc „zdrojovány“?***

„Ano. Pokud převezmeme výrok, který padl pro noviny nebo jiné médium, tak tam uvádíme zdroj. A ten zmiňujeme i tehdy, pokud máme vyjádření z agentur.“

### ***Například v zahraniční reportáži o masakru v Toulouse, vysílané 23. března, jste však u výroků žádný zdroj neuvedli.***

„Tak to můžeme považovat za opomenutí, které nemusí být ani redakční povahy, ale mohlo k němu dojít prostě tak, že ho grafika nezpracovala. Na druhou stranu, v těchto případech není ta hrubost chyby zase až tak striktně posuzována, protože předpokládám, že kolegové v zahraničí jsou profesionálové a že by si to nevymysleli.“

### ***Netvrdím, že si to vymysleli, ale mají vaši redaktori nařízeno výroky zpětně verifikovat, respektive ověřovat z více zdrojů?***

„No, ověřovat... když něco najdeme na serveru Guardianu, tak je to pro nás relevantní zdroj.“

***A kdybyste něco objevili na webu The Sun?***

„Tak je to pro nás také relevantní zdroj, protože The Sun je možná vrcholový případ bulváru, ale je známý tím, že ctí nějaká novinářská pravidla. Ale platí, že pokud bychom převzali výrok z The Sun, tak uvedeme, že je zdrojem.“

***Máte nějaký interní limit, kolik výroků se smí, respektive nesmí objevit v příspěvku?***

„Ne, žádný počet nastavený nemáme. Ale mohu říci, že kromě výjimečných případů bychom se nikdy neuchylovali k výrobě reportáže, která by byla postavená jen z grafických výroků. Protože pak už to není reportáž.“

***Takže příspěvek, v němž se objeví pouze grafické výroky, je pro vás nevysílatelný?***

„Není nevysílatelný, když to bude o zásadním názorovém střetnutí a k dispozici budou výroky pouze v písemné podobě. Ale nepamatuji si za svou zpravodajskou praxi na příspěvek, který by se skládal jen z těchto výroků. Vždycky to má pomocnou roli.“

***Je zadání výroku čistě v režii konkrétního redaktora?***

„Ano, ovšem s výroky by se mělo pracovat v nějaké standardizované podobě. My máme na výroky několik typů grafiky a v rámci nich by se tam ty výroky měly začleňovat.“

***Nedopouští se redaktor určité manipulace, když nechá výrok načíst svým kolegou „redaktorem-dabérem“, v jehož podání může dostat citace jiný rozměr?***

„To je pravda. Ostatně, den po mém příchodu jsme začali titulkovat výpovědi respondentů, kteří mluví jinak než česky. Jedním z důvodů, proč jsme přistoupili ke kombinaci psaného překladu a původního znění, bylo nabídnout divákovi možnost verifikace. Zároveň nenastávají situace, kdy vám šedesátiletého dědečka namlouvá dvacetiletý kluk; kdy se to přepíše, aby se výpověď takzvaně „vešla do stopáže“ a mohla se odstříhnout v polovině; kdy se přemluvením výpovědi vytratí ze synchronu emoce, která je svým způsobem taky součástí toho sdělení.“

***Dabingem ovšem mohou naopak být dodány emoce, které tam nepatří.***

„Ano. Na druhou stranu, při předčítání výroků jsou vedoucí vydání schopni určit hranici, kdy by redaktor začal přehrávat. Ty výroky lze načítat jedním způsobem, a tím



je neutrální způsob. Když bych si měl vybrat, jestli výrok nechat němý, nebo jej nechat načíst, vyberu druhou možnost, protože načtený výrok působí dynamičtěji.“

***Vyznění výroku ovšem může ovlivnit také fotografie. Máte stanovena nějaká pravidla pro jejich využívání ve výrociích?***

„Ne, protože mnohdy se pracuje s fotografiemi, které jsou k dispozici. Například v případě ústavních činitelů používáme fotografie ve standardizované podobě, jež přebíráme ze servisu ČTK.“

***Dám příklad. Televize Prima před dvěma lety odvysílala reportáž o vyjádřeních poslance Mirka Topolánka pro magazín Lui. Přestože se jednalo o neformální rozhovor, Prima – patrně neměla k dispozici reálné záběry – použila výňatky z interview, které pak zformovala jako výrok, jež doprovodila formálně oblečeným Topolánkem.***

„To je manipulace a je potřeba to velmi hlídat. Byť s rizikem, že to někdy neuhlídáte, protože jinak to může vnímat editor a jinak to může vnímat člověk, který je na té fotografii. Popravdě řečeno, obvinění, že jsme vybrali nevhodnou fotografii, může přijít vždycky, byť já jsem přesvědčen, že veřejnoprávní médium se situací, kterou jste popsal, dopouštět nesmí.“

***Nyní se věnujme používání prostorových 3D animací. Podobná otázka jako v případě grafického výroku – jaké požadavky musí příspěvek splňovat, aby se v něm mohla objevit?***

„Prostorová animace se má objevovat tehdy, když její přítomnost je nutná pro znázornění děje, který je podstatnou částí zprávy.“

***Jsou příspěvky, pro něž je využití 3D animace signifikantní?***

„Jsou to příspěvky o nehodách, katastrofách. Viz nedávno loď Concordia.“

***Dejme tomu, že ale nemáte na místě neštěstí, kde Concordia havarovala, svého redaktora a reportáž zpracovává kolega v Praze. Ten je přece limitován tím, že nemá tolik informací, a přesto použije animaci?***

„Ten postup je standardní. Musíte si získat co nejvíce informací o topografii místa a o technických parametrech předmětu, který tam zobrazujete, protože ne vždy je

k dispozici 3D model jedna ku jedné, a na základě toho se to sestavuje. Ale je to schéma. A schéma je vždy zjednodušení. Stejně tak se pracuje s figurami, když je třeba popsat nebo přiblížit nějakou akci. Ale my se k tomu snažíme přistupovat opatrně, tedy nerekonstruovat věci, které jsou známy jenom z popisu a nebyly natočené. Tedy nedávat tam jen tak pochodující panáčky. Můžete samozřejmě namítnout, že v minulých měsících se pár takových příkladů našlo, ale to jsou případy, které vzápětí i my označíme za špatné.“

***Byl to i případ reportáže o zadržení podnikatele Romana Janouška, odvysílané 25. března 2012, v níž si redaktor Karel Rožánek vypomohl prostorovou animací?***

„Ano, toto působilo směšně. Ukázka postupu, který nebyl adekvátní. Určitě jsme ho za to na poradě nechválili. Tam naprosto stačilo použít jako podklad fotografii mříží, na němž by se nám postupně rozvinula tabulka s uvedenými údaji.“

***Je to s animací podobně jako s výrokem v tom smyslu, že zadání je čistě na redaktorovi?***

„Redaktoři u nás většinou pracují na základě objednávky svých nadřízených. Redaktor s vedoucím rubriky konzultují, jakou mají představu o tématu, i to, jak ji provedou. Ale zároveň s redaktorem začne komunikovat editor příslušné redakce a ten mu řekne, jak by to mělo vypadat. Samozřejmě mu neřekne: ‚Dej tam animaci, ze které je vidět, že červené auto vrazí do modrého!‘, protože to on neví. Ale může mu říct: ‚Dej tam animaci, kde by se ukázalo, jak k nehodě došlo.‘ A je povinností redaktora, aby o tom zjistil co nejvíce podrobností, aby to schéma bylo co nejvěrohodnější.“

***A je pro vás přípustné, aby se animace využila i v případě, kdy není známa příčina nehody, a animace se nabídla jako možné vysvětlení?***

„To je přípustné. U těch nehod se navíc většinou ví poměrně dost faktů, na jejichž základě lze vytvořit animaci. Agentury ty okolnosti popisují poměrně dost přesně, protože kdyby to nepopisovaly přesně, tak ztratí klienty.“

***Jak mi potom vysvětlíte rozdíl mezi animacemi v reportážích na TV Nova a na České televizi, jež se věnovaly nehodě Romana Janouška? Zatímco na ČT postavička reprezentující zraněnou ženu po nárazu odletěla stranou, na TV Nova byla vymrštěna nad auto. Čemu mám věřit jako divák?***

„Vyberte si – jestli Nově, nebo České televizi. Nikde jsem nezaznamenal, že ta žena přeletěla přes auto.“

***Vadilo by vám, kdyby se animace reprízovala i v dalších reportážích o Romanu Janouškovi?***

„Vadilo, pokud by to bylo použito jako ilustrační záběr s volným vztahem k textu. Je to obrazově nevhodné a snižuje to výpovědní hodnotu reportáže. Vytváří se obrazové klišé třeba ‚Janoušek-auto porážející ženu‘. To jsme udělali?“

***Ne, ale něco podobného udělala několikrát TV Nova, když navíc reprízovala jen sekvenci, kdy auto nabere ženu a ona přeletí přes auto.***

„Víte, ta animace stojí hodiny práce, vy už ji máte, vypadá to efektně...“

***Zvláštní rozdíl jsem vyzoroval i mezi reportážemi o maskaru v Toulouse. Zatímco TV Nova využila prostorovou animaci, v níž událost rekonstruovala, ČT si vystačila bez ní. Pročpak?***

„My obecně nemáme v oblibě prostorové animace, které znázorňují tyto krvavé detaily. A tam šlo o čin, který byl brutální sám o sobě, bylo to umocněno ještě tím, že tam šlo o tři děti. Myslím, že stačilo popsání situace, že vrah je zahnal ke zdi a tam zastřelil učitele a tři děti. Není třeba to dramatizovat tou animací. Není třeba být prvoplánový.“

***I proto jste si při reportáži o zastřelení vraha z Toulouse vystačili se záběry na prostřelená okna?***

„Já už říkám léta, že záběr na pohřební vůz a nakládající rakev na místě nehody je mnohem emotivnější než záběr na utrženou hlavu. Mimochodem, tyto nechutnosti, si myslím, na obrazovku veřejnoprávní televize nepatří.“

***Trváte na tom, aby animace byly vždy původní?***

„Netrvám, protože Česká televize je klientem poměrně významných agentur, které umějí s animacemi pracovat, anebo získává animace od jiných evropských veřejnoprávních televizí v rámci výměnné sítě. V zahraničním zpravodajství se poměrně často děje, že se animace přebírají. Animace je poměrně náročný grafický prvek a stojí vás hodiny. Když se v Polsku srazí vlak a polská televize udělá špičkovou animaci s

tím, že ji tam vyrábí někdo s mnohem lepší znalostí místa, než je jeden náš zpravodaj schopný získat, tak jsme rádi, že nám to mohou vůbec poslat.“

**Příloha č. 3: Grafické výroky v hlavních zpravodajských relacích (tabulka)**

<b>Grafické výroky v hlavních zpravodajských relacích (19. 3. 2012 – 8. 4. 2012)</b>						
<b>Stanice</b>	<b>PR</b>	<b>PP</b>	<b>PV</b>	<b>SMS</b>	<b>JM</b>	<b>NZ</b>
Česká televize	21	588	44	23	16	5
TV Nova	21	340	43	16	21	6
Prima Family	21	336	33	9	21	3

PR = počet relací; PP = počet zpravodajských příspěvků; PV = počet použitých výroků; SMS = SMS, e-mailová komunikace, tisková zpráva, úřední dokumenty; JM = jiná média (deníky, internetové servery, agentury); NZ = neuveden zdroj

**Příloha č. 4: Počítačové 3D animace v hlavních zpravodajských relacích (tabulka)**

<b>Počítačové 3D animace v hlavních zpravodajských relacích (19. 3. 2012 – 8. 4. 2012)</b>						
<b>Stanice</b>	<b>PR</b>	<b>PP</b>	<b>PA</b>	<b>VT</b>	<b>N</b>	<b>O</b>
Česká televize	21	588	14	9	4	1
TV Nova	21	340	13	1	8	4
Prima Family	21	336	8	3	2	3

PR = počet relací; PP = počet zpravodajských příspěvků; PV = počet použitých 3D animací; VTL = příspěvky s vědecko-technickou tematikou; N = příspěvky o nehodách; O = příspěvky s ostatní tematikou

## Příloha č. 5: Výroky (obrázky)



Zprávy TV Prima (21. března 2010)



Televizní Noviny (22. března 2012)



Události (19. března 2012)



Televizní noviny (19. března 2012)



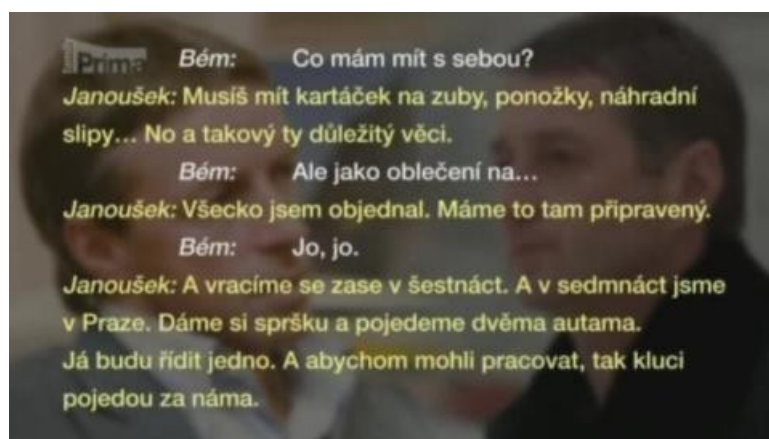
Události (21. března 2012)



Zprávy FTV Prima (21. března 2012)



Zprávy FTV Prima (21. března 2012)



Zprávy FTV Prima (21. března 2012)



## Příloha č. 6: Počítačové 3D animace (obrázky)



Události (25. března 2012)



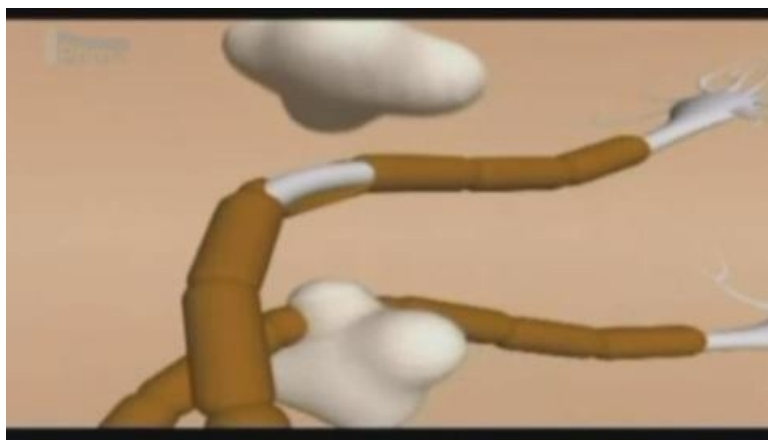
Události (25. března 2012)



Události (25. března 2012)



Zprávy FTV Prima (19. března 2012)



Zprávy FTV Prima (21. března 2012)



Televizní noviny (21. března 2012)



Televizní noviny (30. března 2012)



Televizní noviny (5. dubna 2012)



Události (6. dubna 2012)



**Události (6. dubna 2012)**



**Televizní noviny (31. března 2012)**



**Zprávy FTV Prima (31. března 2012)**



**Zprávy FTV Prima (19. března 2012)**



**Televizní noviny (20. března 2012)**



**Televizní noviny (22. března 2012)**



Televizní noviny (23. března 2012)



Události (24. března 2012)